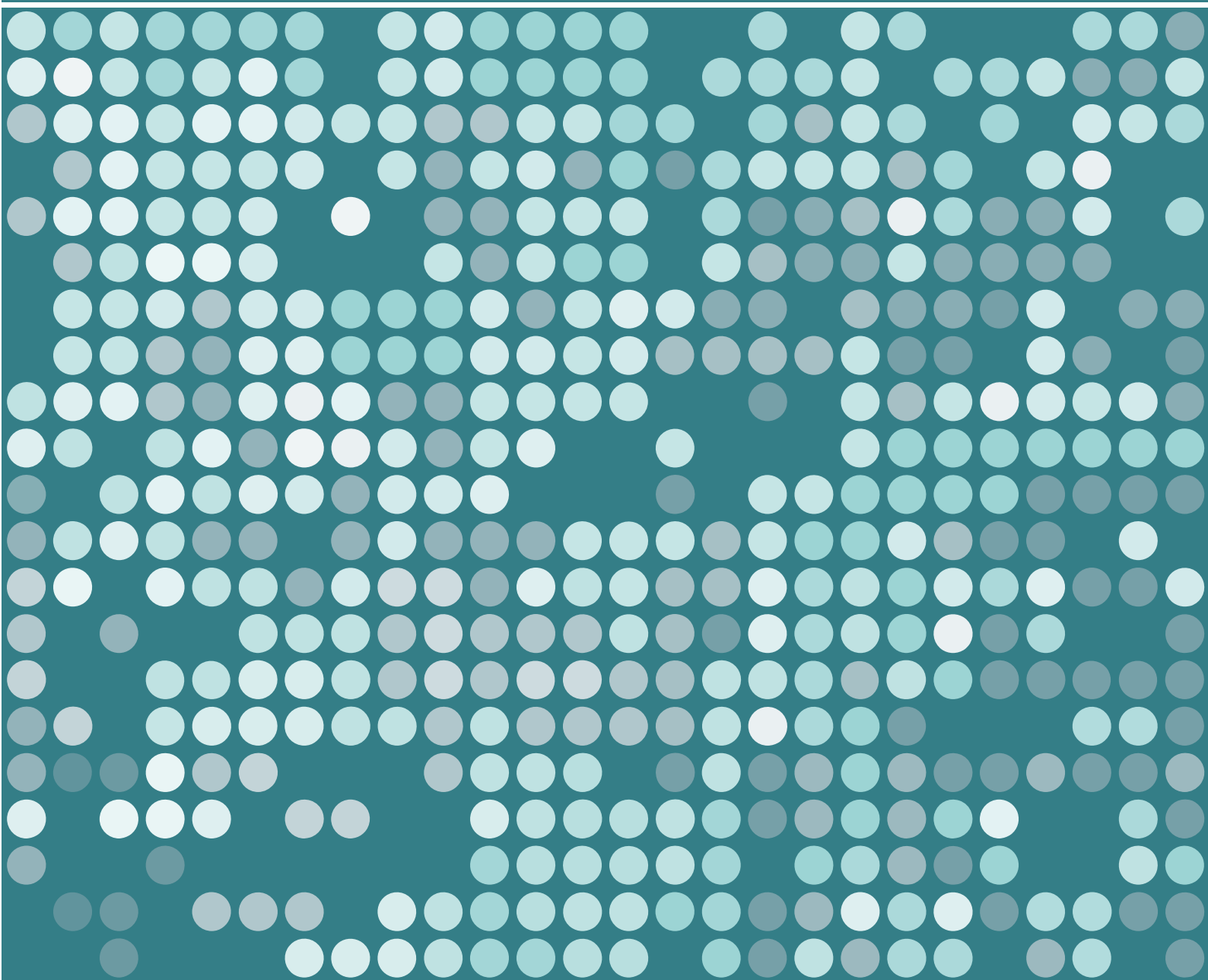

Antisemitiska hatbrott

Samtida erfarenheter från judiska församlingar och organisationer

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till främst regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer, men även allmänheten.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till

tillgangligt@bra.se

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

urn:nbn:se:bra-1262
ISSN 1100-6676

© Brottsförebyggande rådet 2025

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–527 58 400, e-post registrator@bra.se, www.bra.se

Antisemitiska hatbrott

Samtida erfarenheter från judiska församlingar och organisationer.

Rapport 2025:9

Förord

Brottsförebyggande rådet (Brå) har av regeringen fått i uppdrag att studera samtida erfarenheter av antisemitiska hatbrott samt otrygghet och rädsla för sådana brott, som de framträder i judiska församlingar och organisationer. Enligt uppdragsbeskrivningen ska Brå också belysa om och i sådana fall hur representanter från de judiska församlingarna och organisationerna upplever att utsattheten och otryggheten har förändrats efter Hamas och andra militanta grupperns terrorattack mot Israel i oktober 2023.

Den här rapporten presenterar resultaten från en intervjustudie med representanter för judiska församlingar och organisationer i olika delar av Sverige. Syftet är att öka kunskapen om den samtida antisemitiska hatbrottslighetens karaktär och effekter. Rapporten vänder sig främst till regeringen, men även rättsväsendets aktörer och andra med intresse för frågan.

Professor emerita Malin Åkerström, Sociologiska institutionen vid Lunds universitet och jur.dr Mirjam Katzin, Segerstedtsinstitutet vid Göteborgs universitet har vetenskapligt granskat ett utkast till rapporten och lämnat värdefulla synpunkter. Det är dock Brå som i alla avseenden ansvarar för innehållet i rapporten.

Brå vill också tacka de representanter från Judiska centralrådet, Judiska ungdomsförbundet och de judiska församlingarna i Göteborg och Nordvästra Skåne, som lämnat värdefulla synpunkter på rapportens resultat. Ett varmt tack riktas även till de företrädare för judiska församlingar och organisationer som delat med sig av sina egna och verksamheternas erfarenheter i Brås intervjuer, vilka har möjliggjort den här rapporten.

Stockholm i juni 2025

Jonas Trolle
T.F. Generaldirektör

David Shannon
Enhetschef

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
Inledning	15
Bakgrund till uppdraget	15
Syfte och frågeställningar	16
Rapportens disposition	16
Viktiga begrepp	17
Metod och material	19
Tidigare forskning om antisemitism	22
Utsatthet för antisemitism	30
En övergripande bild av utsatthetens karaktär	30
Särskild utsatthet bland olika grupper	35
Skillnader i utsatthet efter den 7 oktober 2023	37
Utsattheten kommer från olika håll	43
Otrygghet och rädsla	45
Otrygghet och rädsla påverkas av många faktorer	45
Stor variation av oro för utsatthet bland företrädarna för judiska organisationer och församlingar	46
Otrygghet och rädsla triggas av händelser i Sverige, men också i omvärlden	47
Rädsla för attentat	49
Pro-palestinska demonstrationer väcker otrygghet	50
Otrygghet kring att delta i det judiska livet	50
Utsattheten och rädslans konsekvenser	52
Flera judiska verksamheter upplever att de måste ha ett starkt fysiskt skydd	52
Konsekvenser för de judiska verksamheterna efter terrorattacken den 7 oktober 2023	54
Konsekvenser av rädsla och oro för personer som arbetar för judiska verksamheter och dess medlemmar	58
Strategier för att handskas med otrygghet och rädsla för att utsättas för hatbrott	59

Brist på tilltro till en framtid där man bor	61
Utsattheten bidrar både till en isolering från övriga samhället och till en starkare judisk sammanhållning.....	62
Reflektioner om samhällets reaktion och åtgärder.....	65
Bristande kunskap, reaktioner eller stöd inom skolan, högskolan och polisen	65
Ett försvårat samarbete med andra civilsamhällesorganisationer	67
Regeringens åtgärdsplan mot antisemitism	68
Viktiga områden för vidare insatser	69
Referenser	71

Sammanfattning

Brå har fått i uppdrag av regeringen att göra en studie av antisemitiska hatbrott samt otrygghet och rädsla för sådana brott, som de framträder i judiska församlingar och organisationer. Brå ska även belysa utsattheten och otrygghetens konsekvenser, samt om representanter från de judiska församlingarna och organisationerna har upplevt förändringar i utsatthet, otrygghet och konsekvenser efter Hamas och andra militanta grupperas terrorattack mot Israel i oktober 2023.

I regeringsuppdraget ingick också ett deluppdrag, att beskriva hatbrottsmarkerade polisanmälningar med antisemitiska motiv som registrerats under perioden 7 oktober till 31 december 2023 och jämföra dessa med motsvarande period 2022. Deluppdraget redovisades i maj 2024 (Brå 2024a).

För att belysa erfarenheter och upplevelser av utsatthet, otrygghet och rädsla har en kvalitativ ansats använts. Detta i form av intervjuer med representanter för judiska församlingar, föreningar, organisationer och förbund, inklusive judiska skolor och äldreboenden med judisk profil. Totalt har 17 intervjuer med 21 personer genomförts.

Samtliga intervjupersoner ses som nyckelpersoner inom sina judiska verksamheter, med kunskap om den egna organisationens eller församlingens utsatthet för hatbrott. De har även kunnat ge en inblick i utsatthet och upplevelser av otrygghet bland de som utför arbete åt de judiska verksamheterna och deras medlemmar. Studien har undersökt intervjupersonernas erfarenheter av antisemitism och otrygghet ur ett brett perspektiv, vilket innebär att studien även fångar upp händelser som inte behöver utgöra brott enligt lagens mening, och känslor av otrygghet som inte uteslutande beror på utsatthet för hatbrott eller andra uttryck för antisemitism.

Intervjuer möjliggör en djupare förståelse för hur intervjupersonerna upplever utsattheten och dess konsekvenser samt av hur rädsla och otrygghet påverkar dem och deras verksamheter. Däremot kan intervjuresultaten inte ge en bild av den antisemitiska hatbrottslighetens omfattning. Det som framkommer i intervjuerna kan inte heller generaliseras till hela den judiska minoriteten eller samtliga judiska

verksamheter och deras upplevelser av utsatthet, otrygghet eller dess konsekvenser.

Stor variation i utsatthet för antisemitiska hatbrott och kränkningar

Intervjupersonernas berättelser vittnar om en stor variation i utsatthet för antisemitiska händelser under de senaste fem åren mellan de olika judiska verksamheter som intervjuats. Flera intervjupersoner uppger att det är ovanligt att deras verksamheter eller lokaler drabbas av hatbrott. Detta förklaras exempelvis med att deras verksamheter saknar lokaler eller att de avsiktligt håller en låg profil.

Främst är det de intervjuade företrädarna för judiska församlingar som uppger att deras verksamheter löpande har utsatts för hatbrott och andra former av antisemitism. Ofta upplevs utsattheten samvariera med datum som är viktiga antingen för judar eller för radikalnationalistiska grupper, exempelvis kristallnatten eller judiska högtider, eller med händelser i Mellanöstern. Karaktären på utsattheten uppges variera mellan allt från glåpord och trakasserier till skadegörelse, hat och hot.

Den vanligaste formen av utsatthet som drabbar de intervjuade judiska verksamheterna uppges vara hatiska meddelanden och hot genom brev, telefonsamtal och e-post. Budskapen i dessa meddelanden kan i sin mildaste form innehålla uppmaningar om att församlingen aktivt ska ta ställning i konflikter mellan Israel och Palestina, medan andra är betydligt grövre och kan innehålla mordhot och grova antisemitiska uttryck. Intervjupersonerna beskriver också bland annat skadegörelse i form av stenkastning mot fönster, Davidsstjärnor som sprejats på församlingens fasad, föremål föreställande Zyklon-B-gasburkar¹ som placerats utanför judiska byggnader, och försök till intrång.

Flera vittnar om hat och hot mot personal eller medlemmar

Flera intervjupersoner beskriver att företrädare för verksamheten har mottagit hat, hot eller utsatts för trakasserier privat eller på sin arbetsplats genom e-post, brev eller telefon. Innehållet i meddelandena kan vara riktat mot verksamheten, dem personligen, eller den judiska minoriteten i stort.

¹ Zyklon-B är beteckningen för den vätecyanid som användes i gaskamrarna när judar mördades i koncentrationslägren under Förrintelsen.

När det gäller utsattheten hos medlemmar i de judiska församlingarna och organisationerna är det främst olika uttryck för antisemitism på arbetsplatsen eller i skolan som beskrivs i intervjuerna. Det handlar exempelvis om antisemitism som förkläs som skämt i mejlväxlingar och chattforum eller i umgänge med andra.

Hat och hot på sociala medier

Sociala medier beskrivs av intervjupersonerna som ett vanligt forum där verksamheterna och deras medlemmar utsätts för hat och hot. Det gäller särskilt den utsatthet som uppges drabba ungdomsförbunden. Enligt intervjupersonerna finns det ett samband mellan graden av utsatthet och organisationernas medverkan i olika offentliga sammanhang, till exempel medieintervjuer, men även hur mycket medieuppmärksamhet som riktas mot judiska organisationer generellt.

Större risk att utsättas för hatbrott eller antisemitiska kränkningar som offentlig person eller som synligt judisk

I intervjuerna ges en tydlig bild av att framträdande personer för det judiska Sverige löper större risk att utsättas för antisemitiska kränkningar, eftersom de lättare kan identifieras. Det gäller både före och efter den 7 oktober 2023. Flera uppger att personer som har offentliga roller i sina verksamheter, till exempel ordföranden eller enskilda styrelsemedlemmar, löper större risk att utsättas för hatbrott och antisemitism.

När det gäller medlemmars utsatthet beskriver flera intervjupersoner att det räcker med att bli igenkänd eller på andra sätt kunna identifieras som judisk för att det ska finnas en risk för att utsättas för antisemitism. Det kan till exempel handla om synligt ortodoxa judar eller de som bär judiska attribut av andra slag (exempelvis Davidsstjärnan). Utsattheten bland synliga judar beskrivs ha varit hög såväl innan som efter den 7 oktober 2023.

Barn uppges vara mer utsatta än äldre

Barn och unga beskrivs av flera intervjupersoner som en särskilt utsatt grupp. Intervjupersonerna beskrev situationer där barn i alla åldrar har utsatts för antisemitism i skolan. Flera lyfter särskilt fram utsatthet för fysiskt våld bland äldre pojkar, men även andra händelser såsom trakasserier, hot och ofredande. Utsattheten beskrivs också följa med barnen hem genom deras delaktighet i olika aktiviteter och i olika chattar och forum på nätet.

Utsattheten kommer från flera olika håll

De intervjuade judiska församlingarnas och organisationernas utsatthet för antisemitism beskrivs komma från flera olika håll, från personer med varierande bakgrund och från olika miljöer. Antisemitism måste därför förstås som ett samhällsproblem som finns inom breda lager av befolkningen. Intervjupersonerna beskriver att deras verksamheter och medlemmar utsatts för hatbrott av radikalnationalistiska grupper, att det finns ett stort hot från våldsbejakande jihadistiska miljöer och att de upplever att det finns antisemitism i den politiska miljön.

En skillnad efter terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023 är att antisemitiska händelser beskrivs ha riktats mot den judiska minoriteten från oväntade håll, exempelvis från personer ur majoritetssamhället som intervjupersonerna upplever inte tidigare gett uttryck för antisemitism.

Flera upplever en ökad utsatthet efter den 7 oktober 2023

Ett genomgående drag i intervjuerna är upplevelsen att uttryck för hat och annan antisemitism har eskalerat efter Hamas och andra militanta gruppers terrorattack den 7 oktober 2023. Intervjupersonerna uppger en ökad utsatthet särskilt bland deras medlemmar och de som utför arbete för de judiska verksamheterna. Men de berättar också om en ökad antisemitism mot verksamheterna själva. Flera beskriver att inflödet av antisemitiska budskap till deras verksamheter efter den 7 oktober 2023 varit så stort att det upplevts som att "en damm har öppnats". Flera beskriver att deras verksamheter drabbas mycket hårt av hat och hot, särskilt på sociala medier, samt att utsattheten inte heller varit avtagande. Några som företräder ungdomsorganisationer berättar till exempel att hatet till organisationskonton i sociala medier har ökat till den grad att personer som modererar dessa konton har blivit utbrända.

Antisemitiska hatbrott och kränkningar efter den 7 oktober 2023 uppfattas oftare ha koppling till kriget i Gaza

Händelsernas karaktär efter den 7 oktober 2023 beskrivs i intervjuerna huvudsakligen likna karaktären på händelserna innan den 7 oktober 2023. Även tidigare har judiska verksamheter upplevt en ökad nivå av hat och hot när konflikten mellan Israel och Palestina har intensifierats. Liksom innan den 7 oktober 2023 uppger intervjupersonerna att det vanligaste är att de mottar hatiska meddelanden genom e-post och brev. Den största skillnaden

beskrivs vara att meddelandena är fler och att de oftare har någon form av koppling till kriget mellan Israel och Hamas i Gaza. Det kan exempelvis vara uppmaningar om att judar ska ta ställning i konflikten eller att de ska få Israels regering att avsluta kriget. Företrädarna för de judiska verksamheterna upplever också att de ofta betraktas som ansvariga för den israeliska regeringens beslut och dess effekter.

Särskild utsatthet i högre utbildning

Flera lyfter också fram att de ser en ökad utsatthet bland judiska studenter och forskare i högre utbildning. Det handlar dels om utsatthet för antisemitiska tillmälen och mobbning, dels om en ökad känsla av otrygghet, delvis med anledning av de pro-palestinska demonstrationståtlläger som vuxit upp på många campusområden. Vissa forskare beskrivs också ha fått skickas hem på grund av att universiteten inte kan garantera deras säkerhet.

Utsattheten upplevs drabba både män och kvinnor men intervjupersonerna beskriver flera exempel på könade uttryck

I tidigare studier framkommer inga större skillnader i utsattheten för antisemitism mellan män och kvinnor. Intervjupersonerna i den här studien uppger inte heller att det finns någon skillnad i utsatthet som beror på kön. Men i deras händelsebeskrivningar framkommer dock flera exempel på grova och sexuellt nedsättande könade tillmälen, exempelvis ”judehora” eller ”sionistfitta”.

Normalisering av grövre antisemitiska uttryck

Samtidigt som antalet antisemitiska händelser upplevs ha ökat är det också flera intervjupersoner som uppfattar en normförskjutning i vad som är tillåtet att yttra om judar i media, vid demonstrationer och i samhället i stort. De upplever att det har blivit ett grövre språk och att sådant som inte sades tidigare sägs allt mer fritt, och i många olika sammanhang. Normaliseringen beskrivs också till viss del vara internaliserad i den meningen att den ständiga utsattheten för hatiska kommentarer inneburit att flera av de intervjuade till viss del upplevt en avtrubbning, där kommentarerna till slut inte biter lika hårt.

Rädsla och otrygghet

I Brås intervjuer framkommer en stor variation i otrygghet och rädsla att utsättas för antisemitiska hatbrott och kränkningar. Vissa upplever inte någon större otrygghet, medan andra, främst de vars verksamheter

upprepat har utsatts för antisemitiska hatbrott, bär på en starkare och beständig oro för att deras verksamheter ska utsättas för hatbrott. Oro och otrygghet beskrivs också kunna vara mer latent och aktiveras i samband med uppmärksammade händelser riktade mot den judiska minoriteten i Sverige eller andra länder, eller när konfliktnivån mellan Israel och andra länder i Mellanöstern ökar.

En faktor som nämns öka otryggheten och rädslan i judiska organisationer är om man har en föreningslokal eller fastighet som måste skyddas. Flera berättar att de är oroliga för att deras lokaler ska utsättas för skadegörelse eller för att medlemmarna ska utsättas i samband med att de deltar i evenemang eller aktiviteter.

Rädsla och oro för att medarbetare som är mer offentliga inom verksamheterna ska drabbas

Rädslan att utsättas varierar också med synlighet. Brås intervjuer visar att flera av de intervjuade är mer oroliga för andra än för sig själva. Några förklarar det med att det finns andra inom deras verksamheter som har en mer offentlig profil och som därmed löper större risk att utsättas. Samtidigt finns också en medvetenhet om att de själva kan utsättas för hatbrott som företrädare för en judisk verksamhet.

Rädslan och oron för terrorattacker mot judiska institutioner beskrivs ha ökat efter den 7 oktober 2023

Intervjuerna visar att oron och rädslan för att utsättas för ett eventuellt terrorattentat har ökat sedan den 7 oktober 2023. Flera intervjupersoner uppfattar att frågan inte är *om* utan *när* något händer, särskilt sedan det blivit känt att ombud, så kallade proxys² har använts för att begå dåd mot judiska och israeliska objekt i Sverige.

Medlemmarnas rädsla och otrygghet

Flera intervjupersoner upplever att en större andel av deras medlemmar bär på rädsla och otrygghet efter terrorattacken den 7 oktober 2023. Det visar sig bland annat genom att medlemmar helt eller delvis undviker att komma på evenemang, eller ringer och frågar om säkerhetsarrangemang för att göra en bedömning om det känns säkert att delta.

² Proxy innebär att en främmande makt i deras påverkansoperationer och propagandaspridning förmår exempelvis svenska extremistmiljöer eller kriminella nätverk att agera ombud och utföra dåd i Sverige för deras räkning (Säkerhetspolisen 2019).

Konsekvenser

Intervjupersonerna beskriver att den egenupplevda utsattheten medför stora konsekvenser, tillsammans med bilden av bekantas utsatthet och skildringen av antisemitiska våldsdåd i olika medier. Sammantaget visar intervjuerna att konsekvenserna av utsatthet, otrygghet och oro är många för de judiska verksamheterna, deras personal och medlemmar. Vissa av de intervjuade uttrycker en slags förtvivlan över den situation som uppstått, medan andra ger uttryck för ett mer pragmatiskt förhållningssätt.

Flera har känt sig tvingade att förstärka verksamheternas fysiska skydd efter den 7 oktober 2023

Intervjupersonerna beskriver att de har tvingats öka sitt redan omfattande säkerhetsarbete efter terrorattacken den 7 oktober 2023. En ökad säkerhet upplevs bidra till känslan av trygghet, men den upplevs också kunna vara kraftigt begränsande för verksamheterna, eftersom de blir mindre öppna. Ett år efter terrorattacken hade flera av intervjupersonernas verksamheter fortfarande begränsade öppettider och vissa hade ingen verksamhet alls. Intervjupersoner från flera av de judiska verksamheterna beskriver också att en betydande andel av verksamheternas medel går till säkerhetsarbete.

Andra konsekvenser av utsatthet eller rädsla beskrivs vara att de intervjuade verksamheterna använder självzensur, eller helt tystnar utåt och att det påverkar deras röst och synlighet på ett negativt sätt. Flera intervjupersoner beskriver därutöver att de har behövt ordna med stöd och krissamtal åt personal och medlemmar.

Stress och begränsad frihet

Ett framträdande tema i intervjuerna är ökad psykisk ohälsa, ångest och stress bland de som utför arbete för de judiska verksamheterna och bland medlemmar. Flera intervjupersoner beskriver också att de har utvecklat ett mer framträdande säkerhetstänkande i vardagen för att minimera risken för utsatthet, något som på olika sätt begränsar deras vardag.

Ett exempel är att flera undviker att bära judiska attribut när de reser kommunalt eller befinner sig på vissa platser. Flera uppger också att de konstant måste avkoda sin omgivning och överväga i vilka sammanhang det är tryggt att bära judiska attribut öppet, eller tala om att de är judar. Det uppfattas som stressande och flera intervjupersoner menar att de därför undviker vissa platser, områden eller butiker där det känns otryggt att vistas. Intervjupersonerna beskriver också andra typer av

säkerhetsåtgärder, bland annat att de tagit bort personuppgifter på internet eller gjort säkerhetsanpassningar i hemmet för att skydda sig själva och sina familjer.

Några av intervjupersonerna beskriver också en bristande framtidstro på livet som jude där man bor, och att de har vänner och bekanta som efter den 7 oktober 2023 talar om att emigrera eller flytta inom Sverige för att kunna leva mer fritt som jude.

Utsattheten efter den 7 oktober 2023 medför såväl isolering som stärkt judisk gemenskap

Flera intervjupersoner uppger att terrorattacken den 7 oktober 2023 har inneburit att flera judar isolerat sig till sammanhang där de inte demoniseras och där de kan uttrycka sina tankar och känslor tillsammans med andra som bär på liknande erfarenheter. Några vittnar även om en sorts själslig isolering som uppstår när de själva som representanter för en judisk verksamhet inte kan berätta om sin egen utsatthet på grund av att de inte vill göra situationen värre för andra.

Ett judiskt sammanhang beskrivs i intervjuerna innebära både trygghet och möjligheten att få tala om vardagliga saker, och vara i en miljö där man kan slippa obehagliga samtal och känslan av att vara ifrågasatt som jude. Flera beskriver att den utsatthet som de erfarit efter den 7 oktober 2023 också på olika vis har stärkt känslan av gemenskap. Vissa församlingar har exempelvis fått fler medlemmar eller fler som deltar i deras aktiviteter. Ett skäl anges vara att gemenskapen har behövts för att hantera krisen.

Viktiga områden för vidare insatser

Flera intervjupersoner beskriver att det alltså finns en okunskap kring antisemitism, dess komplexitet och hur det kan yttra sig. Detta uppges bidra till en upplevelse av att samhällsinstitutioner brister i sina reaktioner på antisemitism. Skolan och polisen är två aktörer som inte uppfattas agera tillräckligt mot antisemitism, enligt vad som framkommer i intervjuerna.

Flera upplever att skolläringar och lärare inte konfronterar elever eller andra vuxna som utsätter judiska barn och lärare för antisemitism. De upplever också att deras erfarenheter av utsatthet förminskas eller ignoreras, eller att beteendet ursäktas. Bråns bedömning är därför att det behövs både kunskapshöjande och förebyggande åtgärder i skolan för att skolläringar och skolpersonal ska kunna känna igen samtida uttryck för

antisemitism samt känna sig trygga i hur de aktivt kan arbeta mot dessa uttryck.

Förtroendet för polisens hantering av antisemitiska hatbrott beskrivs som låg, då intervjupersoner beskriver att de inte känner tillit till polisens förmåga att identifiera och utreda antisemitiska hatbrott. De upplever också att de inte alltid blir trodda eller tagna på allvar när de anmäler brott. Dessa faktorer påverkar i sin tur viljan att anmäla antisemitiska hatbrott. Mot bakgrund av intervjupersonernas berättelser framstår det som olyckligt att Polismyndigheten inte har fått ett förnyat uppdrag kring kunskapshöjande åtgärder. Här menar Brå att det finns en risk att effekten av det kunskapshöjande arbete som redan skett inom polisen kan avta över tid. Brås rekommendation är därför att Polismyndigheten kontinuerligt satsar på kunskapshöjande åtgärder kring samtida antisemitiska uttryck.

Brås intervjuer visar att judiska verksamheter löpande har stärkt sin säkerhet på olika sätt. Detta till följd av den löpande utsattheten för antisemitism, tillsammans med säkerhetshot som ofta sker i samband med händelser i omvärlden och i synnerhet händelser kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina. Intervjuerna ger också bilden av att dialogen med polisen och det skydd som erbjuds varierar mellan judiska verksamheter på olika platser i Sverige. Brås bedömning är därför att det kan finnas anledning att följa upp det skydd och stöd Polismyndigheten erbjuder till judiska verksamheter.

Inledning

Brå har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ny kunskap om den judiska minoritetens utsatthet för hatbrott i Sverige. Uppdraget till Brå har bestått av två delar, varav den första handlade om att redovisa de hatbrottsmarkerade anmälningar med antisemitiska motiv som registrerats under perioden 7 oktober till 31 december 2023, samt att jämföra dessa med motsvarande period 2022. Den här delen av uppdraget redovisades till regeringen i maj 2024 (Brå 2024a).³

Den andra delen av uppdraget handlar om att belysa samtida erfarenheter av antisemitiska hatbrott samt otrygghet och rädsla för sådana brott, som de framträder i judiska församlingar och organisationer. Den delen av uppdraget presenteras i den här rapporten. Brå skulle vidare belysa konsekvenserna av utsattheten och otryggheten samt om och hur representanter för de judiska församlingarna och organisationerna upplever att utsattheten och otryggheten har förändrats efter Hamas och andra militanta grupperns terrorattack mot Israel den 7 oktober 2023.

Bakgrund till uppdraget

År 2016 tog regeringen fram handlingsplanen Samlat grepp mot rasism och hatbrott – Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Regeringskansliet 2016). En ny handlingsplan mot rasism och hatbrott kom 2024 (Regeringskansliet 2024a). I denna anges bland annat att ökad kunskap om förekomst av och uttryck för antisemitism är en viktig del i arbetet med att motverka den här formen av rasism.

Uppdraget till Brå är ett av flera uppdrag som getts till olika myndigheter för att belysa antisemitism (Ju2024/00825). Utifrån regeringens nya handlingsplan mot rasism finns också en åtgärdsplan som särskilt fokuseras kring arbete mot antisemitism (Regeringskansliet 2024a och 2024b). Brå återkommer till regeringens handlingsplan om antisemitism i rapportens avslutande kapitel.

Antisemitismen, med dess månghundraåriga historia i Europa, är ett hot mot både den judiska minoriteten och demokratin. Antisemitism tenderar också att aktiveras av politiska händelser i omvärlden, särskilt kopplade till

³ Se även avsnittet *Tidigare forskning, Utsatthet och otrygghet efter den 7 oktober*.

konflikter mellan Israel och andra länder i Mellanöstern. I samband med kriget mellan Israel och Hamas i Gaza, vilket inleddes av terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023, har såväl media som judiska organisationer vittnat om en ökad utsatthet för antisemitism. Mot den bakgrunden såg regeringen ett förnyat behov av att undersöka judars utsatthet för antisemitiska hatbrott (Ju2024/00825).

Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att presentera ny kunskap om de antisemitiska hatbrottens karaktär, hur sådana brott tar sig uttryck i Sverige i dag samt hur utsattheten för antisemitiska hatbrott har förändrats efter terrorattacken i Israel den 7 oktober 2023. Studiens frågeställningar:

- Hur upplever representanter för judiska församlingar och organisationer att utsattheten för antisemitiska hatbrott ser ut i dag?
- Upplever representanter för judiska församlingar och organisationer att utsattheten för hatbrott har förändrats sedan terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023?
- Hur upplever representanter för judiska församlingar och organisationer otrygghet och rädsla att utsättas för brott i dag och har otryggheten och rädslan förändrats sedan terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023?
- Vilka konsekvenser har den beskrivna otryggheten och utsattheten för hatbrott haft för de judiska församlingarna och organisationerna samt dess medlemmar, och har dessa konsekvenser förändrats sedan terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023?

Rapportens disposition

Rapporten fortsätter i det här inledande kapitlet med en närmare presentation av viktiga begrepp, följt av en genomgång av metod och material. Därefter följer en kort överblick av tidigare forskning kring antisemitism innan rapportens resultat presenteras.

I det första resultatkapitlet beskrivs utsattheten för antisemitiska hatbrott och annan antisemitism, så som det beskrivs av representanter av judiska verksamheter och organisationer, samt skillnader i utsatthet efter

terrorattacken i Israel den 7 oktober 2023. Det andra resultatkapitlet redovisar intervjuresultaten om otrygghet och rädsla för att utsättas för antisemitism och det tredje kapitlet resultaten om konsekvenser av utsatthet, otrygghet och rädsla. Rapportens avslutande kapitel presenterar reflektioner kring samhällets reaktion på och åtgärder mot antisemitism.

Viktiga begrepp

I det här avsnittet presenteras några för rapporten centrala begrepp som är viktiga att förstå vid läsningen av rapporten.

Antisemitism

Regeringen använder begreppet antisemitism i betydelsen "ideologier, uppfattningar, värderingar och myter som ger uttryck för fientlighet mot judar samt negativa attityder mot den judiska minoriteten" (Justitiedepartementet 2024). Brå (2019a) för vidare fram att även om antisemitism kan ta sig uttryck som fientlighet mot judendom som religion är det sällan religionen som står i fokus, utan föreställningar om judar som folkgrupp.

På samma sätt som med andra typer av rasism används antisemitism som ett sätt att skilja mellan ett "vi" och ett "dem". Genom att formulera hur annorlunda "de andra" är, skapas en känsla av samhörighet med "den egna" gruppen. Den känslan kan också förstärkas av föreställningen om de andra som en gemensam fiende eller ett yttre hot mot den egna gruppen (Bachner och Ring 2005). Antisemitism kan också fungera som en konspirationsteoretisk förklaringsmodell till olika problem, exempelvis genom att judar framställs som orsak till fenomen som den medeltida pesten, kapitalismen, bolsjevikernas maktövertagande, första och andra världskriget eller Coronapandemin (Bachner och Ring 2005, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2021). Antisemitism tenderar också att aktiveras av politiska händelser i omvärlden, särskilt kopplade till konflikter mellan Israel och andra länder i Mellanösternregionen.

Särskilt sedan andra världskrigets slut har forskare försökt att förstå och förklara antisemitismens grundläggande orsaker, vad som utlöser antisemitism under vissa perioder samt dess olika former och uttryck. Antisemitism är ett dock ett mångfasetterat fenomen, och det finns ingen allmänt erkänd och enskild orsak som förklarar dess existens, fortlevnad och uttryck genom historien. Därför är det svårt att hitta en definition som tillräckligt väl fångar in fenomenet (Andersson 2000). Den definition av

antisemitism som används för att förstå och fånga händelser av antisemitism i den här rapporten utgår från Fein (1987) och har använts av forskare vid studier av svenska förhållanden (till exempel Bachner och Ring 2005, Kvist Geverts 2008):

Antisemitism är en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot judar som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder, i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, samt i handlingar som social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mot judarna och kollektivt eller statligt våld, vilket resulterar i och/eller syftar till att fjärma, driva bort eller tillintetgöra judar just för att de är judar.

Hatbrott

Hatbrott som policyområde är förhållandevis ungt, medan hatbrott som fenomen är mycket gammalt. Brax (2019) beskriver hatbrott som ett tydligt uttryck för förtryck av marginaliserade grupper i samhället samt uttryck för motsättningar mellan grupper. Historiskt har sådana uttryck även varit institutionaliserade, men med etableringen av en lagstiftning mot diskriminering och hatbrott kan staten i stället ses försvara likabehandling och skydda minoriteter (Brax 2019, Brå 2024c).

Med begreppet hatbrott avses brott motiverade av gärningspersonens fördomar eller föreställningar om ras, hudfärg, nationalitet, etnisk bakgrund, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Eftersom hatbrott kan återfinnas inom alla brottstyper, kan de drabba såväl personer och grupper som egendom samt institutioner eller representanter för dessa (Brå 2023). Antisemitiska hatbrott används i den här rapporten enligt samma definition som i Brås senaste hatbrottsstatistik (Brå 2023b):

Brott motiverade av fördomar eller föreställningar om judar och judendom.

Att kränka brottsoffret behöver dock inte vara det enda eller ens det huvudsakliga motivet för brottet, utan kan vara ett av flera motiv. Gärningspersonen behöver heller inte ha uttryckt hat eller missaktning i samband med gärningen (Åklagarmyndigheten 2022).

Hatbrott är ett omdiskuterat och komplext begrepp

Här bör också noteras att hatbrottsbegreppet och den rättsliga regleringen av hatbrott har kritiserats, bland annat på grund av svårigheten att bevisa gärningspersonens motiv till brottet. Begreppet hatbrott kan även leda tankarna till enskilda explosiva handlingar utförda av individer, och kan

negligera de kontexter och strukturer som är en grogrund för hatbrott och diskriminering (Wigerfelt och Wigerfelt 2017, Brå 2019a, Brå 2024c).

Skiljelinjerna mellan hatbrott och det som forskare kallar ”vardagsantisemitism” är ibland otydliga. Det handlar om en antisemitism som kommer till uttryck i vardagliga situationer, exempelvis genom stereotyper i form av skämt eller ironiska kommentarer i skolan eller på arbetsplatsen, men som inte innebär brottsliga handlingar i lagens mening (Wigerfelt och Wigerfelt 2016, Brå 2019a). Samtidigt är det inte alltid självklart var gränsen går mellan icke-brottsliga uttryck för missaktning, nedsättande kommentarer eller hotfulla uttryck med anspelning på en persons grupptillhörighet, och vad som är att betrakta som ett straffbart hatbrott i form av exempelvis ofredande, olaga hot eller hets mot folkgrupp.

Metod och material

Då syftet är att samla in erfarenheter av samtida utsatthet för antisemitiska hatbrott och dess konsekvenser har studien en kvalitativ ansats. Resultaten grundas på semi-strukturerade intervjuer med representanter för judiska organisationer och församlingar. För att identifiera nyckelpersoner har Brå först sammanställt information om vilka judiska församlingar och organisationer som finns i Sverige, detta med hjälp av bland annat Judiska Centralrådet och Judiska ungdomsförbundet. Därefter har ett urval av organisationer och församlingar gjorts för att få en spridning bland intervjupersonerna när det gäller geografisk lokalisering samt religiösa och mer sekulära organisationer. De verksamheter som ingick i urvalet var judiska föreningar, församlingar och förbund samt skolor och äldreomsorg med judisk profil. För att fånga upp särskilda erfarenheter av utsatthet, otrygghet och rädsla bland unga personer och kvinnor har intervjuer även genomförts med representanter från ungdomsförbund och kvinnoorganisationer. Intervjuer har genomförts både med mer Israel-kritiska och Israel-vänliga judiska föreningar.

De judiska verksamheter som ingick i urvalet fick själva välja ut lämpliga intervjupersoner. Förutsättningen för att intervjuas var dock att intervjupersonen skulle ha insikt i och möjlighet att berätta om hatbrott och andra antisemitiska kränkningar riktade mot de judiska verksamheterna som helhet samt mot enskilda personer inom dessa. Intervjupersonerna hade olika roller inom sina verksamheter, bland annat ordförande, styrelsemedlemmar, rektorer, lärare, säkerhetsansvariga och verksamhetschefer.

Totalt har 17 intervjuer med 21 företrädare för judiska organisationer och församlingar genomförts. Av dessa var två av intervjuerna så kallade fokusgruppsintervjuer med två till fyra deltagare. Av intervjupersonerna var 8 män och 13 kvinnor. Samtliga intervjuer genomfördes under hösten 2024. Intervjuerna har i samtliga fall spelats in och därefter transkriberats och analyserats tematiskt. De citat som används i rapporten har valts ut för att exemplifiera de teman som analyserna av intervjuerna påvisat. Det som redovisas i dessa är intervjupersonernas personliga uppfattningar och perspektiv och i vissa fall kan de innehålla omtvistade eller svårverifierade påståenden. Citaten har justerats för att öka läsbarheten samt för att ingen av de intervjuade ska kunna identifieras.

Intervjuguiden

De intervjuade har fått svara på en rad frågor om utsatthet, otrygghet och rädsla för antisemitiska hatbrott och annan antisemitism. Frågornas fokus har varit vilka typer av händelser som verksamheterna respektive deras anställda och medlemmar har upplevt under den senaste femårsperioden. De intervjuade har också fått frågor om vad utsatthet, rädsla och otrygghet har fått för konsekvenser för såväl verksamheterna som deras anställda och medlemmar.

För att belysa situationen efter den 7 oktober har intervjupersonerna fått frågor om hur om de uppfattar att utsattheten, otryggheten och rädslan för antisemitiska hatbrott och kränkningar har förändrats sedan terrorattacken den 7 oktober 2023. Uppföljningsfrågor handlade bland annat om huruvida risken för utsatthet medfört att församlingarna eller organisationerna behövt vidta åtgärder vid aktiviteter och evenemang sedan den 7 oktober 2023 och hur manifestationer av otrygghet och rädsla har förändrats. Intervjupersonerna tillfrågades också om huruvida terrorattacken den 7 oktober 2023 medfört andra konsekvenser för deras verksamheter, personal eller medlemmar.

Som nämnts ovan⁴ är det inte alltid självklart var gränsen går mellan olika former av så kallad vardagsantisemitism och brottsliga uttryck för missaktning, nedsättande kommentarer eller hotfulla uttryck med anspelning på en persons grupptillhörighet. Brå har därför valt att undersöka antisemitism ur ett brett perspektiv, på samma sätt som i myndighetens tidigare fördjupningsstudier om hatbrott (Se t.ex. Brå 2019a,

⁴ Se avsnittet *Hatbrott som begrepp* är såväl omdiskuterat som komplext.

Brå 2024c, Brå 2021c). Det innebär att rapporten även beskriver en del händelser som uppfattas som hotfulla eller kränkande av Brås intervjupersoner men som inte nödvändigtvis utgör brott.

Geografisk spridning

Brå har haft avsikten att intervjua företrädare för judiska organisationer och församlingar runt om i landet, då utsattheten kan se olika ut beroende på var i landet intervjupersonerna bor och verkar. Intervjuer har genomförts med intervjupersoner från Uppland i norr till Skåne i syd. Fram till 2018 fanns en judisk förening i Umeå, men den fick lägga ner sin verksamhet på grund av hot. Vid tiden för intervjuernas genomförande (hösten 2024) kunde Brå inte finna några uppgifter om judiska föreningar eller verksamheter norr om Uppland, vars representanter kunde intervjuas för studien.

Datamaterialets begränsningar

Regeringsuppdraget omfattar att beskriva judiska församlingars och organisationers samtida erfarenheter av antisemitiska hatbrott, otrygghet och rädsla för sådana brott och dess konsekvenser, samt förändringar sedan terrorattacken i oktober 2023. Det har styrt Brås val av datakällor och frågeformuleringar. Den här rapporten fokuserar främst på perioden från 2019 och framåt, eftersom Brå senast gjorde en fördjupningsstudie om antisemitiska hatbrott 2019,

I linje med uppdraget har Brå samlat in ett intervjumaterial för att beskriva hur representanter för judiska församlingar och organisationer upplever utsatthet för hatbrott, rädsla, oro och otrygghet så som den framträder i deras församlingar och organisationer. Resultaten är därmed inte generaliserbara till alla judar i Sverige och intervjuer kan inte beskriva hur vanligt förekommande något fenomen är. Studiens intervjumaterial kan inte heller ge en bild av huruvida utsattheten och otryggheten är större eller mindre i olika delar av landet, även om studiens intervjupersoner representerar verksamheter och organisationer i olika delar av Sverige, och i både storstäder och mindre städer.

Urvalet om 21 intervjupersoner medför att resultaten måste tolkas med viss försiktighet, och att de sannolikt inte kan generaliseras till samtliga judiska församlingar och organisationer. Det är också möjligt att en del av de personer som intervjuats har särskilt starka erfarenheter av utsatthet, eller

ett stort engagemang i frågan, vilket kan ha påverkat hur utsattheten framställts i intervjuerna.

Tidigare forskning om antisemitism

Den vetenskapliga litteraturen om antisemitism och dess historia är omfattande (se till exempel Valentin 1962, Berggren 1999, Bachner 2004, Andersson 2000, Löw 2004, Carlsson 2004, Svanberg och Tydén 2005, Kvist Geverts 2008, och Beller 2009). Utöver idéhistoriska och historiska perspektiv har även socioekonomiska, sociopolitiska, socialpsykologiska, antropologiska och språkteoretiska förklaringsmodeller använts för att förstå antisemitism (Bachner 2004). I det här avsnittet presenteras endast en mycket kortfattad beskrivning av en del av den forskning som finns. För mer information om antisemitismens framväxt och utveckling i Europa, och olika typer av antisemitism, hänvisas i stället till Brå (2019a) där det finns en längre beskrivning.

Antisemitiska uttryck har sett olika ut under olika tidsperioder. Antisemitiska uttryck har också skilt sig åt mellan olika platser i världen och har grundat sig i delvis skilda orsaker. Samtidigt beskrivs det i forskningen finnas gemensamma nämnare i de historiska antisemitiska uttrycken (Brå 2019a). Antisemitism kan variera i styrka och uppträda som allt från relativt milda fördomar till rent hat. Flertalet forskare talar därför om en nivåskala för att beskriva antisemitiska föreställningar och handlingar, vilka sträcker sig från vardagsantisemitism på den lägsta nivån (Carlsson 2004), till förintelseantisemitism på den högsta (Kvist Geverts 2008).

Flera forskare beskriver också olika indelningar av antisemitism. En sådan är indelningen traditionell, modern och ny antisemitism. Till ny antisemitism (efter 1945) räknas exempelvis antijudiska uppfattningar som kommer till uttryck i sammanhang som rör staten Israel och konflikten mellan Israel och Palestina (Beller 2009). Ytterligare en indelning är den mellan klassisk antisemitism, upplysningsantisemitism, och Israel-härledd antisemitism. Den klassiska antisemitismen bygger på rasistiska fördomar och föreställningar om en judisk världskonspiration, medan upplysningsantisemitism består av förbud mot att praktisera sådant som judar själva upplever är centralt för deras religion, exempelvis omskärelse av nyfödda pojkar och kosherslakt. Israel-härledd antisemitism avser i sin tur hot och attacker mot judar som sker med hänvisning till staten Israels handlingar (Dencik och Marosi 2016).

Wigerfelt och Wigerfelt (2017) presenterar en kunskapsöversikt om hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv. Av översikten framgår att en ny våg av fientlighet mot judar har uppstått i samband med den andra palestinska intifadan som inleddes i september 2000, i vilken judar uppfattas som representanter för staten Israel och därmed ses som legitima mål. Wigerfelt och Wigerfelt (2017) redovisar också studier som beskriver ett samband mellan anti-israeliska uppfattningar och uttalad antisemitism. I kunskapsöversikten framgår att det finns forskning som visar att det antijudiska våldet blir alltmer globaliserat under perioder med konflikter mellan israeler och palestinier. Detsamma framgår i en rapport av Mattson, Anderson Malmros och Sager (2024), där man har granskat antisemitism i Sverige efter den 7 oktober 2023. I rapporten beskrivs att den antisemitism som syns i dag i högre grad är relaterad till konflikten mellan Israel–Palestina och att det har skett en sorts ”israelisering” av antisemitismen. De menar att tankefigurer och traditionella antisemitiska uttryck används som ett sätt att kritisera Israel, i termer av antisionism.⁵ Om antisionism per definition ska betraktas som antisemitism har inom forskningen diskuterats, eftersom gränsen mellan vad som är kritik mot staten Israel och vad som är antisemitism inte alltid är tydlig. De flesta forskare tycks dock vara överens om att kritik mot staten Israel inte i sig är antisemitism, även om antisionism kan övergå i antisemitism (Brå 2019a, se även Hirsh 2007).

Antisemitism i Sverige

I Sverige har antisemitism existerat i olika former under mycket lång tid. Under 1800-talet och den första hälften av 1900-talet var antisemitism och antijudiska stereotyper vanliga och relativt accepterade i breda lager av befolkningen. Efter andra världskriget skedde en förändring, och öppen antisemitism accepterades inte längre, även om dessa strömningar levde kvar (Löow 2019). Det skapades då en bild av att Sverige varit opåverkat av de idéer som ledde fram till Förintelsen, vilket medförde föreställningar om att Sverige var fritt från antisemitism (Löow 2019). Detta menar Löow har bidragit till bilden av att antisemitism är ett marginellt problem isolerat till framför allt radikalnationalistiska rörelser eller till enskilda psykiskt sjuka individer, samt till svårigheter att identifiera fördomar och stereotyper som levt vidare inom breda lager av befolkningen (jfr. Brå 2019a).

⁵ Antisionism definieras som ”hat eller motstånd mot den judiska staten”. Många antisemitismforskare menar att antisionistiska praktiker och uttryck, både historiskt och i dag, ofta knyter an till antisemitiska tankemönster (Mattson, Anderson Malmros och Sager 2024).

Antisemitism beskrivs i dag som särskilt vanlig främst i två miljöer: den högerextremistiska och den våldsbejakande islamistiska. Antisemitism uppges av experter dock skära genom ideologier och religioner (Löow 2016). Enligt forskare kan antisemitism således komma från flera olika håll. Flera studier pekar också på att antisemitiska attityder och hatbrott aktiveras och triggas av konflikter mellan Israel och Palestina (Bergmann och Wetzel 2003, Bergmann 2008, Bevelander, Hjerm och Kiiskinen 2013), vilket har lett till att antisemitism bland muslimer och personer med rötter i Mellanöstern ofta diskuteras i sammanhanget (Iganski 2013, Bachner och Ring 2005, jfr. Brå 2019a).

Eftersom antisemitism förekommer i många olika grupper i samhället är det viktigt att antisemitism förstås som ett brett samhällsproblem som involverar flera olika typer av grupper, politiska positioner och miljöer (Benz 2004, Bachner 2017, Brå 2019a).

Otrygghet och utsatthet bland den judiska minoriteten i Sverige

Flera studier i Sverige och Europa har belyst hur den judiska minoriteten upplever otrygghet, oro och utsatthet för hatbrott och antisemitiska kränkningar.

EU:s organ för grundläggande rättigheter, European Agency for Fundamental Rights (FRA), har gjort flera enkätstudier om den judiska minoritetens erfarenheter och uppfattningar om antisemitism i Europa (FRA 2024, 2018 och 2013, varje mätning skedde under året innan rapporterna släpptes). På grund av urvalsförfarandet är det dock svårt att bedöma generaliserbarheten i dessa undersökningar. Mätningen för rapporten 2024 gjordes innan terrorattacken i Israel i oktober 2023, varför utsatthet och oro för att utsättas därefter inte fångas upp av undersökningen.⁶ Av den senaste rapporten framgår att ungefär åtta av tio svenska respondenter som besvarat undersökningen upplever att antisemitismen ökat under en femårsperiod före undersökningen. Det framgår även att en stor andel oroade sig för att bli trakasserade på något sätt, och drygt en fjärdedel var oroliga för att utsättas för fysiskt våld. Rädslan och oron var något högre för att en familjemedlem eller nära vän skulle utsättas för trakasserier eller fysiskt våld än att man själv skulle utsättas. I FRA:s studier tillfrågas respondenterna även om i vilken grad konflikten i Mellanöstern påverkar deras känsla av säkerhet i landet de bor.

⁶ FRA har dock gjort intervjuer med företrädare för judiska institutioner i de olika länderna som medverkade i studien för att delvis kunna beskriva situationen efter terrorattacken mot Israel.

Resultaten för mätningen 2023 visar att över hälften av de svenska respondenterna uppfattade att konflikten påverkade deras känsla av säkerhet mycket eller ganska mycket. Vidare upplevde drygt sju av tio att de beskylldes för staten Israels handlingar.

Utsatthet för hatbrott och annan antisemitism

Brå publicerar löpande statistik om polisanmälda hatbrott. Enligt hatbrottsstatistiken har antalet polisanmälningar med identifierade antisemitiska motiv varierat kraftigt sedan 2008. Under åren 2008–2013 varierade antalet polisanmälningar med identifierade antisemitiska motiv mellan som lägst 159 anmälningar (2008) och som mest 250 anmälningar (2009). Under 2014 och 2015 ökade antalet anmälningar (till 267 respektive 277), medan 2016 innebar en minskning till 180 polisanmälda brott (Brå 2019a). År 2018 ökade de anmälda antisemitiska hatbrotten igen (till 278). Sedan 2018 har en metodförändring skett i Brås redovisning av hatbrottsstatistik och åren efter 2018 är därför inte jämförbara med åren innan (Brå 2021b)⁷. År 2020 noterades 170 anmälda antisemitiska hatbrott och 2022 gjordes 111 anmälningar med antisemitiska motiv (Brå 2021, Brå 2023). De lägre nivåerna av identifierade hatbrott under de senaste åren ska dock inte ses som en faktisk minskning av antalet anmälda hatbrott, utan är en konsekvens av den nämnda metodförändringen (2023b). Såväl innan som efter metodförändringen har hatbrottsstatistiken begränsningar som källa för att beskriva utsattheten för hatbrott (Brå 2021b). Det finns alltid ett mörkertal av brott som aldrig kommer polisen till kännedom och sedan metodändringen krävs också att anmälningsupptagaren uppmärksammar och hatbrottsmarkerar polisanmälningen.

Under perioden 2008–2012 var olaga hot och ofredande⁸ de vanligaste brottstyperna i statistiken om antisemitiska hatbrott, som tillsammans svarade för cirka 35–40 procent av hatbrotten med identifierade antisemitiska motiv (Brå 2019a). Andelen har därefter varierat något, mellan som minst 30 procent (2014) och som mest 49 procent (2016). Hets mot folkgrupp var under åren 2008–2016 den näst vanligaste brottstypen med en andel på mellan 23 procent (2008) och 48 procent (2013). Efter år

⁷ Kort sagt består metodförändringen i att man efter 2018 använder polisanmälningar där polisen själva markerat att det kan finnas ett hatbrottsmotiv bakom det anmälda brottet. Tidigare genomfördes en automatisk genomsökning med en sökordslista på ett slumpmässigt urval av hälften av de polisanmälningar som tillhörde vissa specifika brottskategorier, varpå dessa granskades manuellt.

⁸ Olaga hot och ofredande särredovisades ej innan 2018. Efter 2018 redovisas de olika brottstyperna dock separat.

2016 har i stället hets mot folkgrupp varit den vanligaste brottstypen i statistiken om antisemitiska hatbrott. År 2020 svarade denna brottstyp för 52 procent av de registrerade antisemitiska hatbrotten, och motsvarande andel år 2022 var 46 procent. Andelarna för olaga hot och ofredande var tillsammans 25 procent år 2020 och 27 procent år 2022. Andelarna för brottskategorierna⁹ våldsbrott, ärekränkingsbrott och skadegörelse med identifierade antisemitiska motiv har varierat något från år till år under perioden 2013–2022, men deras andelar av de registrerade antisemitiska hatbrotten är betydligt mindre jämfört med hets mot folkgrupp, olaga hot och ofredande.

I FRA:s mätning från 2023 (FRA 2024) uppgav en av fyra svenska respondenter att de själva utsatts för trakasserier eller antisemitiska kränkningar under de senaste 12 månaderna. En relativt liten andel hade själva erfarit utsatthet för våld. Av samtliga FRA-undersökningar framgår att en stor del av händelserna aldrig polisanmäls.

I FRA:s rapport från 2018 (FRA 2018) tillfrågades respondenterna om hur de uppfattade olika typer av antisemitiska handlingar mot den judiska minoriteten i Sverige, exempelvis skadegörelse mot judiska byggnader samt antisemitism i media, på nätet och inom politiken. Resultaten visar att de tre områden där respondenterna upplevde störst problem med antisemitism var på nätet, fientliga uttryck mot judar i den offentliga miljön och i media.

Det kan också noteras att internet och sociala medier sedan 2015 har blivit den vanligaste platsen för antisemitiska kränkningar och hatbrott även i Brås hatbrottsstatistik (se exempelvis Brå 2019a och Brå 2019b). Internet är en arena även för personer som inte har en direkt koppling till olika typer av extremistiska miljöer, där man kan uttrycka, sprida och finna stöd för rasistiska åsikter. Sociala medier har kraftfullt underlättat för såväl extrema som andra politiska rörelser och partier att nå ut med antisemitisk propaganda (Bachner och Bevelander 2021). I FRA:s rapport från 2024 framgår att drygt två av tre respondenter mötte antisemitism på nätet. Även i FRA:s mätningar från 2017 och 2012 var respondenternas utsatthet för antisemitism som störst på internet.

⁹ En brottskategori kan innehålla olika typer av brott. Ärekränkingsbrott är till exempel en gemensam benämning för förtal och förolämpning.

Utsatthet och otrygghet efter den 7 oktober

Det finns flera studier som visar att politiska och våldsamma händelser kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina kan bidra till att förstärka och aktivera antisemitiska attityder och hatbrott mot judar i diasporan (se exempelvis Bachner och Bevelander 2021, Christensen och Enlund 2021, Österberg 2023, Brå 2019a). I Sverige har några studier genomförts för att belysa situationen efter terrorattacken den 7 oktober 2023 och det efterföljande kriget mellan Israel och Hamas i Gaza (Brå 2024a, Mattson, Anderson Malmros och Sager 2024, Infostat 2023).

År 2024 fick Brå i uppdrag av regeringen att granska de hatbrottsmarkerade polisanmälningarna med antisemitiska motiv som registrerats mellan den 7 oktober och 31 december 2023, samt att jämföra dessa med motsvarande period 2022 (Brå 2024a). Analysen visar att antalet anmälningar med ett antisemitiskt motiv var fem gånger fler 2023 än motsvarande period 2022. Totalt identifierades antisemitiska motiv i 110 av de hatbrottsmarkerade anmälningarna 2023, medan motsvarande siffra för samma period föregående år var 24 anmälningar. Ökningen beskrevs vara som störst mellan 28 oktober och 3 november 2023 och därefter skedde en successiv minskning av antalet anmälningar. Samtidigt beskrivs brottens karaktär som förhållandevis oförändrad mellan de båda perioderna. De brottsrubriceringar som förekom mest bland anmälningarna var hets mot folkgrupp och skadegörelse. Fördelningen av brottskategorierna var också likartad mellan de båda undersökta perioderna. Däremot förekom i drygt 20 procent av anmälningarnas fritexter kopplingar till det pågående kriget mellan Israel och Hamas i Gaza under perioden 2023. Det handlade exempelvis om antisemitiska budskap på plakat och uttalanden i samband med demonstrationer eller kränkningar mot enskilda individer som beskyllts för Israels agerande i Gaza. Det är en stor skillnad från motsvarande period 2022 då endast en anmälan med koppling till konflikten mellan Israel och Palestina identifierades.

En enkätundersökning beställd av Judiska centralrådet visar att både personliga erfarenheter av antisemitiska uttryck och rädslan för antisemitism har ökat sedan kriget mellan Israel och Hamas i Gaza inleddes (Infostat 2023). Studien visar också att hälften av respondenterna uppgav att de tidigare uppfattat det som tryggt att leva öppet som jude i Sverige, men att tryggheten har försämrats markant efter terrorattacken och kriget (mellan Israel och Hamas i Gaza). Drygt sju av tio upplevde en mycket större otrygghet än tidigare. Respondenterna uppgav sig vara särskilt oroliga för hets och trakasserier (86 procent), men det finns också en

utbredd oro för våld (64 procent), förföljelser (51 procent) och för dödligt våld (30 procent).

Kriget mellan Israel och Hamas i Gaza och det inledande terrordådet den 7 oktober i Israel beskrivs av Katzin och Rudberg (2024) som ett judiskt trauma där omvärldens reaktioner har påverkat judar runt om i världen och så även i Sverige. Det beror inte minst på möjliga personliga kopplingar, men också på en ökande antisemitism och ett misstänkliggörande av judar. Judar beskrivs bära på ett kollektivt trauma, eller ärvda rädslor från sina släktingar eller andra som exempelvis överlevt Förintelsen. Författarna menar att det som hänt under kriget mellan Israel och Hamas i Gaza förstås och hanteras av judar inom ramen för dessa kollektiva minnen och rädslan beskrivs bli akut igen. De beskriver också att den ökade antisemitismen har påverkat många judars vardag på ett sätt som bäst kan förstås som minoritetsstress¹⁰. Rapporten beskriver också att många av respondenterna uppger att de lider av tillstånd såsom ångest, sömnsvärigheter, utbrändhet, överklighetskänslor, paranoia och nedstämdhet. Det beskrivs finnas ett tydligt mönster där rädsla och oro leder till en förhöjd vaksamhet och beredskap i vardagen, som visar sig genom att respondenterna har vidtagit olika säkerhetsåtgärder. En ytterligare konsekvens av den ökande antisemitismen beskrivs vara stärkta judiska sammanhang och en ökad isolering från det övriga samhället. Det beror bland annat på en besvikelse över brister i stödet från den icke-judiska majoriteten, vilket har lett till att judar söker sig till judiska sammanhang där de inte riskerar att demoniseras (Katzin och Rudberg 2024).

Konsekvenser

Tidigare forskning visar att hatbrott är mer skadliga för de utsatta än brott som saknar ett hatbrottsmotiv (Iganski och Lagou 2014, Andersson 2018). Dessutom menar forskare att hatbrott inte bara har en negativ påverkan på personer som blir direkt utsatta, utan också medför negativa konsekvenser för andra personer med samma grupptillhörighet (Perry 2014). Wigerfelt och Wigerfelt (2015) visar i en svensk studie att flera av intervjupersonerna känner sig utsatta även när det sker antisemitiska hatbrott på andra platser än där de själva bor eller arbetar.

¹⁰ Minoritetsstress är en särskild typ av stress som kan uppstå hos personer som tillhör minoritetsgrupper, på grund av strukturella ojämlikheter, stereotyper, uppfattningar och medvetna eller omedvetna kränkningar, som minoriteter möter i samhället dagligdags. Stressfaktorer kan bestå av externa faktorer, som diskriminering, hot och våld liksom interna faktorer så som förväntningar på att bli illa behandlade eller andra internaliserade värden (Forum för levande historia, se även Kite & Whitley, 2016)

Oro och rädsla kan ta sig till uttryck på flera sätt. FRA:s rapporter (2013, 2018, 2024) visar att en stor majoritet av respondenterna uppgav att de ibland, ofta eller alltid undvek att bära eller uppvisa judiska symboler för att minska risken att utsättas för antisemitism. Liknande resultat redovisas av Wigerfelt och Wigerfelt (2015), där flera intervjupersoner svarade att de tvingas reflektera över var och i vilka situationer som den judiska identiteten kan exponeras utan problem, eller att de är försiktiga med att synligt bära traditionella symboler såsom kippa eller judiska smycken (se även infostat 2023, Katzin och Rudberg 2024).

Wigerfelts och Wigerfelts intervjupersoner (2015) uppgav att den ständiga vaksamheten tär på krafterna och att personer blir mer eller mindre omedvetet begränsade i hur de uppträder, använder sociala medier och på vilka platser de vågar vistas. Liknande resultat beskrivs också av FRA (2024). Närmare en femtedel av de svenska respondenterna i FRA:s senaste mätning uppgav att användandet av sociala medier påverkade deras psykiska hälsa negativt, och närmare en tredjedel undvek att posta innehåll som skulle kunna identifiera dem som judar samt begränsade sitt deltagande i diskussioner. Samma rapport beskriver också att en stor andel av respondenterna, 44 procent, undviker vissa platser eller områden i städerna där de bor på grund av att de känner sig otrygga som judar där. Närmare en tredjedel beskrev också att de undvek judiska evenemang och aktiviteter på grund av otrygghet, och närmare 40 procent övervägde att flytta från Sverige på grund av de kände sig otrygga som judar.

I Brås tidigare rapport om antisemitiska hatbrott (2019a) beskrivs flera såväl indirekta som direkta konsekvenser för de som utsätts för antisemitiska hatbrott. Av studien framgår att antisemitiska hatbrott ofta skapar både akut ångest och en återkommande känsla av otrygghet och oro i vardagen, oavsett om det är man själv eller någon annan som utsatts. Även denna studie visar att utsattheten kan leda till att man begränsar sig från att vistas på vissa platser under vissa tider och att det kan leda till fysiska symptom såsom sömnlöshet. Personer med en mer offentlig profil genom sina roller i församlingar, organisationer eller inom politiken beskrivs ha valt att avsluta sina uppdrag, eller funderar på att göra det, på grund av utsatthet för antisemitism. Risken att utsättas för brott beskrivs vidare ha konsekvenser för judiska organisationer och församlingar genom behovet av långtgående säkerhetsåtgärder, vilka kräver mycket resurser och påverkar den dagliga verksamheten. Trots säkerhetsåtgärder beskrev flera intervjupersoner att det fanns församlingsmedlemmar som inte vågat delta i aktiviteter på grund av rädsla (Brå 2019a).

Utsatthet för antisemitism

I detta första resultatkapitel beskrivs först den övergripande bilden av utsatthet för hatbrott och andra uttryck för antisemitism som riktats mot å ena sidan de judiska församlingarna och organisationernas verksamheter, å andra sidan mot de som arbetar för verksamheterna och dess medlemmar. Därefter följer beskrivningar av särskilt utsatta grupper och kategorier av personer som begår brotten, enligt intervjupersonernas berättelser. Efterföljande avsnitt behandlar skillnader i utsatthet före respektive efter den 7 oktober 2023 samt geografiska olikheter i utsattheten för antisemitism.

Som nämnts i metodkapitlet undersöks intervjupersonernas upplevelser av antisemitism ur ett brett perspektiv. Det innebär att resultatredovisningen även beskriver en del händelser som uppfattas som hotfulla eller kränkande av Brås intervjupersoner men som inte nödvändigtvis utgör brott. Som också framgått av metodkapitlet kan de resultat som presenteras i rapporten inte generaliseras till hela den judiska minoriteten i Sverige eller till samtliga judiska verksamheter och organisationer. Däremot kan resultaten ge insikt i hur representanter för judiska församlingar och organisationer uppfattar utsattheten samt i hur de upplever det är att leva som jude i Sverige i dag.

En övergripande bild av utsatthetens karaktär

Brå gjorde 2019 en fördjupad studie av antisemitiska hatbrott, som beskrev brottslighetens karaktär med utgångspunkt i domar, polisanmälningar och intervjuer (Brå 2019a). Studien visade att antisemitism förekommer i många olika miljöer och sammanhang, bland annat i den offentliga miljön och i skolan, på arbetsplatser, vid judiska institutioner och på internet. Antisemitiska påhopp beskrivs kunna ske både muntligt och skriftligt, ansikte mot ansikte, via telefon, brev eller sociala medier. Grovheten i de antisemitiska uttrycken i studiens material varierade från nedvärderande skämt om judar till grövre antisemitiska tillmälen, hot och våldsbrott.

Studien visade att judiska verksamheter hade fått motta brev och telefonsamtal med hatiskt eller hotfullt innehåll, och beskrev också två grova attentat mot judiska institutioner (en sprängning och ett brandbombsattentat). Utöver det beskrevs en stor variation av andra brott,

allt ifrån telefonhot, hatiska brev och telefonsamtal till klotter och andra typer av skadegörelse.

Karaktären på de händelser som beskrivs av intervjupersonerna i föreliggande studie liknar den som framgår av Brås tidigare rapport. Men av intervjupersonernas berättelser framträder också bilden av att det finns en stor variation i utsatthet under den senaste femårsperioden mellan de olika församlingarna och organisationerna. Vissa har stor erfarenhet av utsatthet för antisemitism medan andra nästan inte har någon alls. Några av organisationerna och församlingarna uppger också att de har varit med om händelser där de inte kan avgöra om det rör sig om antisemitiska hatbrott eller inte, till exempel bedrägeri, inbrott och olika typer av skadegörelse.

De verksamheter som har drabbats av enstaka händelser med tydligt antisemitiska förtecken under den senaste femårsperioden, har framför allt mottagit brev eller meddelanden via e-post. En intervjuperson uppger exempelvis att de vid ett fåtal tillfällen fått motta "falska" ansökningar med hatiskt innehåll när de annonserat efter personal. Vid ett annat tillfälle har de även mottagit telefonsamtal med antisemitiska budskap. En intervjuperson berättar att man fått brev skickade till sig vid tidigare tillfällen när det skett uppmärksammade händelser i Palestina. Innehållet var då tydligt kopplat till Israels politik gentemot palestinier. Intervjupersoner från några verksamheter berättade också om skadegörelse, till exempel att de fått hakkors klottrade antingen på fasaden till föreningslokalen eller på företrädares bostäder.

Av de intervjuade som uppger att organisationen eller församlingen inte har utsatts för någon antisemitisk handling är det flera som menar att en förklaring till det är att de inte har någon lokal, alternativt en anonym lokal. Det kan också handla om att de inte medverkar i forum där de väcker uppmärksamhet (se mer om detta i kapitlet *Utsattheten och rädslans konsekvenser*).

Hat och hot som riktas mot judiska verksamheter och deras medlemmar

På samma sätt som i Brås tidigare rapport (2019a) om antisemitiska hatbrott var det flera intervjupersoner som beskrev att deras verksamheter hade fått motta brev och telefonsamtal med hatiskt eller hotfullt innehåll. Budskapen i meddelandena uppges variera mycket, från att i sin mildaste form innehålla uppmaningar om att verksamheten aktivt ska ta ställning i

konflikten mellan Israel och Palestina eller att de bör ta avstånd från staten Israel, till att i den grävsta formen innehålla meddelanden med både hat och hot, som att man ska skära halsen av dem eftersom de är ”jävla judehoror” eller ”judesvin”, eller för att ”judar och muslimer är parasiter i samhället som måste utrotas”. En intervjuuperson som arbetar med säkerhet berättar:

Det står bland annat i breven om uppmaningar att ta kontakt med Israels regering för att få dem att sluta [med olika handlingar]. Det är ju mycket om våra rabbiner och företrädare. Det är också mycket om att vi är en avart, en parasit på samhället och att vi står bakom en politik som står bakom folkmord, att vi borde dö. Så skulle jag kunna summera det [...] Det kan riktas till alla från rabbiner till ledningspersonal och till infomejlen.

Hat och hot och annan antisemitism som kopplas till konflikten mellan Israel och Palestina uppges i intervjuerna löpande riktats mot företrädare eller mot de judiska verksamheterna i samband med ökade konflikter i regionen (detsamma lyfts fram i Brå 2019a).

Det finns också beskrivningar av hatiska meddelanden som mottas i vardagslivet. Flera intervjuade uppger att de själva har fått glåpord skrikna efter sig i den offentliga miljön eller hört andra anställda vid verksamheten berätta att de utsatts på samma sätt.

På samma sätt som i Brås tidigare rapport (2019a) var det flera av de intervjuade företrädarna som berättade om att de själva eller medlemmar blivit utsatta för vad som kan kallas vardagsantisemitism på arbetsplatsen, till exempel genom att kollegor och chefer delat antisemitiskt innehåll på sociala medier eller i chattrådar. De uppgav också att de mött antisemitism förklätt till skämt. En av de intervjuade berättar om ett sådant skämt:

Jag har varit på arbetsplatser där jag varit utsatt, exempelvis hört antisemitiska skämt och konstiga kommentarer såsom ”haha är du jude, är inte ni utrotade” och sådär. Det är jättesjukt att man får höra det.

Någon beskriver dock att upplevelsen av utsatthet ligger i hur en person tolkar situationen och att det inte alltid handlar om att gärningspersonen har antisemitiska uppfattningar utan att yttranden kan bero på okunskap och fördomar. Intervjupersonen säger:

Någon har fått frågan om han får mer betalt för att han är jude. Jag hade själv betraktat det som okunnighet snarare än att man hatar judar. Jag har själv fått sådana frågor, men det finns olika versioner av olika saker. Ibland är folk bara ignoranta och har inte fått någon vettig utbildning i sitt liv.

Några berättar om händelser där anställda eller personer i deras styrelser blivit uppringda och hotade exempelvis genom att uppringaren uppgett att hen visste vad den anställda hette, var personen bodde och att personen "ska få se". Utöver hot beskriver de intervjuade också att samtalen kan vara debatterande, hatiska och innehålla frågor om varför de mördar barn, vilket är ett återkommande tema, eller att uppringaren bara är tyst i luren.

Utsatthet för hat och hot på sociala medier

Flera studier har visat att antisemitismen är särskilt vanlig på nätet och i sociala medier.¹¹ Samtliga av de intervjuade som representerar ungdomsförbunden och flera av de andra intervjupersonerna uppger att de fått motta hatiska kommentarer eller hot via sociala medier, på till exempel Facebook, Instagram eller X. Hatet beskrivs förekomma i både kommentarsfält och i direktmeddelanden till enskilda personer eller till verksamheter. Hur mycket hat de intervjuade uppger att deras verksamheter eller företrädare fått motta beror i sin tur på vilka frågor de fått från media och hur det talas om judiska organisationer generellt i media. En av intervjupersonerna uppger att hon som företrädare ofta får motta antisemitiskt hat och påhopp i samband med att hon gett intervjuer i media om något ämne kopplat till det judiska.

Även medlemmar uppges utsättas för hat och hot på sociala medier. Intervjupersoner berättar om medlemmar som beskrivit att de varit med i olika chattgrupper där det har delats bilder på hakkors eller förekommit antisemitiska skämt, till exempel "inte undra på att man vill ta död på judarna för de styr ju allt". Det finns också medlemmar som enligt intervjupersonerna beskrivit att de stöter på antisemitiska uttryck som att "alla judar ska gasas". Sådana budskap uppges bidra till en känsla av utsatthet, trots att de inte är riktade mot någon specifik individ.

Få vittnar om våldshändelser

Genom intervjupersonernas berättelser framträder bilden av att våld mot företrädare för de judiska verksamheterna är ovanligt. I några enstaka fall uppges att medlemmar har blivit misshandlade i offentlig miljö. Flera av intervjupersonerna påtalar dock att de känner till judiska barn som utsätts för våld i skolmiljö.¹² Det ska också nämnas att de intervjuade företrädarna inte har kunskap om all utsatthet som drabbar deras medlemmar.

¹¹ Brå (2019a), Brå (2021), Brå (2023), FRA (2013), FRA (2018), FRA (2024).

¹² Se mer om det under avsnittet *Barn uppges vara särskilt utsatta*

Främst intervjupersoner från församlingar uppger en löpande utsatthet för hatbrott och annan antisemitism

Av de olika typer av verksamheter som har intervjuats är det företrädarna för judiska församlingar som uppger mest erfarenhet av utsatthet för hatbrott och annan antisemitism. De beskriver att deras verksamheter och personal löpande utsatts för hatbrott och annan antisemitism både under den senaste femårsperioden och dessförinnan. Det gäller dels församlingarna i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, dels mindre församlingar i andra städer. Intervjupersonerna berättar om händelser av varierande karaktär, med allt från glåpord och trakasserier till skadegörelse, hat och hot. De intervjuade beskriver också andra kränkningar som uppfattats som antisemitiska. Flera intervjupersoner uppger att så snart oroligheter sker i Israel eller i Palestina får det följer för den judiska minoriteten i Sverige (se även Brå 2019a). En intervjuperson berättar att de så gott som vid varje judisk högtid samt vid flera andra tillfällen därutöver, exempelvis på kristallnatten, utsatts för antisemitiska brott och kränkningar. En av de intervjuade som arbetar med säkerhet berättar om bredden av händelser som församlingen utsatts för:

Det kan ju vara allt från kränkningar, glåpord, trakasserier, vandalism, skadegörelse, hot, dödshot och hot om bomber och liknande [...] Det kan också vara e-post, brev eller liknande. [...] Om man tittar tillbaka några år skulle jag säga att det var en jämn ström av händelser som följde mönstret av vad som skedde runt om i världen exempelvis genom Israelkonflikten.

Samma intervjuperson uppger även att de löpande utsatts för vandalism, klotter och skadegörelse, trots att de har höjt sitt fysiska skydd under flera år. Detta beskrevs även av flera andra intervjupersoner från judiska församlingar. Det kan till exempel handla om att gärningspersoner har sprejat Davidsstjärnor på husets fasad eller satt upp sådana på fastighetens staket, att stenar kastats mot fasad och fönster vid flera tillfällen eller att okända personer har gjort intrång och haft sönder saker inne på församlingens område. Någon beskriver också att de fått flaggor och blommor nerdragna från grindar och liknande skadegörelse.

Andra händelser som intervjupersonerna beskriver har inträffat under de senaste fem åren är att det stått föremål som ska föreställa Zyklon-B gasburkar¹³ utanför församlingen, att de har fått molotovcocktails eller

¹³ Zyklon-B är beteckningen för den vätecyanid som användes i gaskamrarna där man mördade judar i koncentrationslägren under Förintelsen.

brandbomber kastade mot församlingen och att de fått motta pulverbrev. En av dem berättar:

Det var någon gång det kom ett brev med ett pulver i, och det var helt hysteriskt. Men då var det också ett hot som hade substans. Så det gjorde ju saken värre. Sedan var det ingenting, men det blev uppståndelse och de lyckades ju ändå med att skrämmas.

Några intervjupersoner beskriver också att de funnit misstänkta föremål på församlingens mark, såsom knivar och väskor, att de har bevittnat försök till intrång på församlingarnas områden eller att gärningspersoner har försökt sätta församlingen i brand. Därtill nämns tillfällen då församlingarna fått bombhot som medfört att verksamheten har fått hållas stängd. En av de intervjuade berättar att de allra flesta händelser har skett då ingen befunnit sig i församlingshuset, men att det vid ett tillfälle var en samling med flera personer då en person hotade med att bränna ner huset, vilket ledde till en mycket stor rädsla bland de närvarande.

Särskild utsatthet bland olika grupper

Både Brås tidigare rapport (2019a) och annan forskning (bland annat FRA 2018) har visat att judiska personer som är öppna med sin judiska identitet eller innehar offentliga positioner löper större risk att bli utsatta, eftersom de enklare kan identifieras som judar. Samma grupper nämns även av intervjupersonerna i den här studien som särskilt utsatta för antisemitism. Det gäller såväl innan som efter den 7 oktober 2023. I avsnittet beskrivs även särskild utsatthet bland barn och unga, främst i skolan, vilka intervjupersonerna lyfter som en särskilt sårbar och utsatt grupp.

Större risk att utsättas för hatbrott eller antisemitiska kränkningar bland synligt judiska och offentliga personer

Att vara företrädare för en judisk organisation i Sverige, särskilt i en mer offentlig eller framträdande roll, innebär en ökad utsatthet för hatbrott och andra antisemitiska kränkningar. Det menar flera av intervjupersonerna. Det kan till exempel vara organisationens eller församlingens ordförande, men det kan också vara andra personer som är öppna med sin judiska identitet och oftare deltar i debatten kring judiska frågor (exempelvis personer inom akademien eller kulturbranschen). Särskilt uppfattar intervjupersonerna att det är specifika ämnen som triggar hat och hot, såsom kosherslakt och omskärelse. Samtidigt uppfattar de att hatets styrka har ett samband med skeenden i Mellanöstern där Israel på något sätt är inblandat.

Skälet till att det oftare är ordförandena eller andra mer offentliga personer som utsätts för hat och hot uppges bland annat vara att det oftare är de som för samtal om judiska frågor i olika sammanhang. En intervjuperson berättar:

Jag kan bara prata ur ett säkerhetsperspektiv. Att jobba för en judisk församling innebär i sig en mindre förhöjd hotbild, i och med att du blir kopplad till en judisk församling och den är i sin tur kopplad till Israel och Israels politik [...] Sedan beror det på vilken person och vilken roll du har. Är du en person som är ute i media och syns med namn och bild så höjs ju hotbilden därefter. Speciellt med hänseende till vad du yttrar dig om.

Samtidigt är det inte bara representanter för judiska organisationer eller offentliga personer som löper högre risk att bli utsatta. Flera av de intervjuade uppger att det ofta räcker med att man blir igenkänd eller kan identifieras som judisk för att risken att bli utsatt för antisemitism eller hatbrott ska öka. Det rör sig bland annat om personer som är synligt religiösa (exempelvis personer som har tinninglockar och hatt eller kippa) och personer som bär andra synliga judiska attribut, till exempel halssmycken med Davidsstjärnan. Flera av intervjupersonerna berättar om synligt religiösa medlemmar som beskrivit att de har fått utså hatiska glåpord eller fått hatiska blickar när de befunnit sig på allmän plats.

Det är inte heller bara en persons utseende som kan innebära synlighet. Några av de intervjuade uppger att personer som har judiska namn också riskerar att utsättas för hatbrott eller antisemitiska kränkningar i olika sammanhang.

Barn uppges vara särskilt utsatta

Judiska barn och unga lyfts i intervjuerna fram som en sårbar grupp som frekvent utsätts för antisemitiska hatbrott och kränkningar, främst i skolan. Händelserna rör allt ifrån trakasserier till hot, ofredande och våld. En bidragande faktor som påverkar barnens utsatthet är att barnen måste gå i skolan och därmed har svårt att undvika gärningspersonerna. Flera intervjupersoner ger exempel på situationer där barn i alla åldrar har utsatts för antisemitism i skolan, från förskolan till gymnasiet. Det handlar bland annat om att barnen blir "heilade" framför, spottade på, knuffade och kallade tillmälen i skolan. Detta gällde dock inte barn på skolor med judisk profil.

Flera lyfter särskilt fram utsatthet för våld i skolan, där särskilt äldre pojkar uppgetts ha varit med om knuffar, slag och sparkar. Framför allt uppfattas utsattheten som stor i högstadiet där det finns en större medvetenhet om

konflikten mellan Israel och Palestina, samt att barn i den åldern ”gillar att argumentera och har svårt att vara tysta”. Det gör att diskussioner eller argumentationer riskerar att urarta till våldsamheter. Att våld är vanligare bland pojkar i högstadiet framkommer också av andra studier (se t.ex. Brå 2024b).

Utöver att barn utsätts i sin skolmiljö beskriver flera intervjupersoner att hat och hot fortsätter utanför skolan i sociala medier, via samtal eller i trådar på Snapchat där det både kan delas bilder, hatiska meddelanden och hot.

Hat och hot mot kvinnor

Inga större skillnader i utsatthet beträffande kön framträder av Brås tidigare rapporter (2019a, 2024a) om antisemitiska hatbrott. Brå 2019a visar dock att det finns könade aspekter i de antisemitiska uttryckens innehåll. Det kan exempelvis handla om att kvinnor utsätts för sexualiserade hot och ofredanden med könade tillmälen. Företrädarna som intervjuats i den här studien beskriver i stort att män och kvinnor har en liknande utsatthet för antisemitism. Däremot lyfter intervjupersonerna exempel på händelser där de beskriver flera könade uttryck, exempelvis ”sionistfitta”. En intervjuperson lyfter därutöver en observation från sin församling. Det handlar om att unga kvinnor vid ett flertal tillfällen har blivit uppvaktade av falska profiler på sociala medier, där konversationen sedan utmynnats i att de fått ta emot hat eller hot. Intervjupersonen berättar:

Om man tittar på de tjejer som drabbats är det att man vill träffa dem och bjuda ut dem och meddelanden om att ”du är så vacker” och så vidare till [att de senare mottar hat i form av] ”din jävla judinna vi kommer att döda er alla” [...] Eller så är det att man försöker locka ut dem och få dem ensamma. Men det har inte hänt något eller varit något försök till sexuellt våld.

Skillnader i utsatthet efter den 7 oktober 2023

Hamas och andra militanta grupper genomförde den 7 oktober 2023 en terrorattack mot Israel, vilket har följts av krig mellan Israel och Hamas i Gaza. Sedan krigets början har det både i tidningsreportage och studier beskrivits att den judiska minoriteten i Sveriges utsatthet för hatbrott och antisemitiska kränkningar har ökat markant (se t.ex. Brå 2024).

Ökad utsatthet av antisemitiska hatbrott och kränkningar efter den 7 oktober 2023

Nästan samtliga intervjupersoner berättar om att hat, hot, trakasserier och kränkningar av antisemitisk karaktär har eskalerat efter den 7 oktober 2023. Några av de intervjuade beskriver inflödet av hatfulla meddelanden till deras verksamheter som ”att en damm har öppnats” eller att ”det bara väller in”. Flera beskriver att hotbilden har varit latent men ökande under flera år, men ingen av de intervjuade uppger att de hade kunnat förutspå intensiteten av hatfulla kommentarer och meddelanden efter den 7 oktober 2023, eller att inflödet inte skulle avta. En av intervjupersonerna berättar:

Det är som att man släppte alla fördämningar. Nu ser inte jag allt, men jag ser ju att flödet via mejl och telefonsamtal är helt galet, och jag är ändå inte den som får mest, för folk hittar inte mig [...] Men det som går till vår infomejl, det är riktiga galenskaper.

Särskilt utsattheten på sociala medier upplevs ha ökat sedan den 7 oktober
Ungdomsförbunden och flera av de andra intervjuade judiska verksamheterna uppger att hatet och andra antisemitiska budskap särskilt har ökat på sociala medier och på nätet sedan den 7 oktober 2023. Det stämmer också med bilden från annan forskning, där Pistone och Rudberg (2024) exempelvis beskriver en kraftig ökning av uttryck för antisemitism mot en ungdomsorganisation i Sverige. I deras studie framkommer att antalet hänvisningar till konspirationsteorier i kommentarsfältet på organisationens X-konto ökade från 11 kommentarer månaden innan den 7 oktober 2023 till 71 kommentarer månaden efter. Konspirationsteorierna handlade bland annat om att judar sammankopplas med djävulen samt om att judar ligger bakom ”det stora folkutbytet”. En annan skillnad var att flera av kommentarerna också innehöll tydliga inslag av hat mot Israel, vilket de inte hade gjort innan den 7 oktober 2023.

Några av de intervjuade som företräder ungdomsförbund berättar att hatet i deras konton och flöden på sociala medier har varit så omfattande att personer som modererar dessa har blivit utbrända eller inte klarat av att vara på sociala medier längre. En av den berättar:

Efter den 7 oktober var det hur mycket som helst. Det var till den nivån att vi inte visste hur vi skulle moderera allt antisemitiskt innehåll och ifrågasättande i tråden. Nu är vi en organisation som ska verka för påverkansarbete och representera unga med judiska rötter. Men där ställdes vi ständigt inför frågor om vad som händer i Gaza. Det kunde också vara andra antisemitiska kommentarer och där tappade vi helt kontrollen. Vi hade inte resurserna eller kunskapen om hur vi skulle bemöta det.

Även medlemmars utsatthet beskrivs av de intervjuade företrädarna ha ökat markant sedan den 7 oktober 2023. Det beskrivs som en "tsunami av händelser", där det räcker att man skriver något relaterat till Israel på egna sociala medier eller publicerar i något annat sammanhang för att bli utsatt för hat, hot eller andra antisemitiska kränkningar. En intervjuperson berättar:

Varje gång jag har delat något om den 7 oktober eller det som händer i Israel [...] så har jag fått väldigt mycket kommentarer i stil med: jävla jude, du är sjuk i huvudet, du är en parasit, du borde utrotas, synd att dina släktingar inte dog under andra världskriget.

Händelserna efter den 7 oktober oftare kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina

Av de intervjuades berättelser framträder bilden av att karaktären på de hatbrott och antisemitiska kränkningar som organisationerna och församlingarna utsatts för i huvudsak liknar de hatbrott och kränkningar som de utsattes för innan den 7 oktober 2023. Intervjupersoner berättar till exempel om en medlem med judiskt namn som blivit spottad på när personen skulle hämta ut ett paket på posten, och andra som fått hakkors klottrade utanför sin entré eller vid busshållplatsen där de bor. Flera av de intervjuade har även uppfattningen att kriget mellan Israel och Hamas i Gaza används som ett svepskäl för att kunna yttra antisemitiska åsikter av en mer klassisk eller traditionellt antisemitisk karaktär.

En skillnad i utsattheten efter terrorattacken 7 oktober 2023 är dock att det i intervjuerna beskrivs en tydlig koppling till kriget mellan Israel och Hamas i Gaza (samma bild framträder i Brå 2024a, som beskriver de polisanmälda antisemitiska hatbrott under hösten 2023). Bland annat handlar det om att meddelanden och kommentarer uppfattas hålla den judiska minoriteten i Sverige ansvariga för vad som sker i Gaza eller för politiska beslut som fattas i Israel. En av intervjupersonerna påtalar att det inte handlar om att det saknas legitim kritik av Israels handlingar, utan om att ordet jude ofta används i stället för hänvisningar till Israels regering. Upplevelsen blir därmed att kritiken och skulden för kriget riktas direkt mot enskilda judar. Ytterligare en säger:

Jag gillar inte att koppla samman judar och Israel. Jag känner inte att det är ett drev mot judar, men jag känner att det är ett drev mot Israel som folk uttrycker sig väldigt klantigt om, och därför blir det att det handlar om judar i stället [...] Det är därför det blir så pass känsligt, jag tror att många inte förstår det.

Flera av de intervjuade företrädarna uppger att antalet mottagna mejl och brev som innehåller hat och hot mot deras verksamhet, och mot den judiska

minoriteten i stort, har ökat sedan den 7 oktober 2023. Även om hatet kan vara av mer traditionell antisemitisk karaktär kopplas meddelandenas innehåll ofta till kriget mellan Israel och Hamas i Gaza på olika sätt, exempelvis ”ni är verkligen helt sjuka som hyllar förintelsen av Palestina” eller ”sionisterna måste väl få utföra folkmord och sno andra länder med?”. Meddelanden och kommentarer uppfattas också hålla den judiska minoriteten i Sverige ansvariga för vad som sker i Gaza eller för politiska beslut som fattas i Israel.

Synligt religiösa judar och barn särskilt utsatta även efter den 7 oktober

Flera av intervjupersonerna berättar om hur synligt religiösa medlemmar har utgjort en särskilt utsatt grupp efter den 7 oktober 2023. En av de intervjuade beskriver att religiösa judar i församlingen vid flera tillfällen efter den 7 oktober 2023 har konfronterats i olika sammanhang och beskyllts för att mörda barn, avkrävt svar om vad Israel håller på med i Gaza och på vilken sida av konflikten de ställer sig. Som ett exempel beskriver han en händelse där en grupp synligt religiösa judar rört sig i innerstan för att upptäcka sevärdheter och att de år 2024 inte hade kunnat röra sig någonstans utan att bli trakasserade av okända personer:

När de står med barnen i en kö kommer det en arg man som frågar om de är sionister och om de gillar att döda barn, och då har de inte gjort något alls, de har ingen flagga på sig, säger inget och går inte i något demonstrationståg och uttrycker åsikter, utan står med sina barn. Då blir de alltså trakasserade bara för att de ser judiska ut, och ska ställas till svars och ta ställning. Så har det inte varit innan.

Även barns utsatthet beskrivs ha ökat och delvis ändrat karaktär efter den 7 oktober 2023. En intervjuperson berättar exempelvis att det har funnits händelser där andra barn antytt att judiska barn ska ”gå till duschen och gasas”. Flera berättar även om att det har ritats hakkors på judiska barns skåp och utanför deras klassrum, särskilt efter att kriget mellan Israel och Hamas i Gaza inleddes. Sådana händelser uppges ha skett även innan terrorattacken mot Israel, men inte med samma intensitet.

En annan intervjuperson berättar att barn i deras förening under en hel termin fått frågor om de kommer från Israel, om de stödjer Palestina och om de hatar muslimer. Några uppger också att barn efter den 7 oktober har uppmanats eller tvingats att ta ställning i konflikten mellan Israel och Palestina och välja sida. En säger:

Nu är det mycket mer hatiskt. Det är det här med ropen om att ”Du mördar barn”. Det är flera barn i klassrummen som gått runt och frågat om barnen stödjer israel eller Palestina

och alla svarade Palestina. Barnen förstår att man ska stödja Palestina i Sverige och mitt barn sade att det inte ville svara på den här frågan. När frågestunden var avklarad så firade barnen [i klassen] att det inte var någon som hade svarat att man stödde Israel.

En av de intervjuade berättar att situationen efter den 7 oktober 2023 har blivit så svår för vissa barn att de tvingats byta skola, och väl på den nya skolan undviker barnen att berätta om sitt judiska påbrå för att undvika risken att utsättas för hatbrott och trakasserier.

Utsatthet på universiteten

Några intervjupersoner beskriver att det sedan den 7 oktober 2023 uppstått en särskild utsatthet bland studenter, lärare och forskare i högre utbildning. De uppges ha utsatts för antisemitism på olika sätt, exempelvis blivit kallade tillmälen, utsatts för mobbning eller fått höra antisemitiska skämt som de inte vågat reagera mot av rädsla att drabbas av negativ särbehandling. En av de intervjuade berättar exempelvis att det i hennes församling finns medlemmar som är forskare vid universitet som har blivit hemskickade på grund av att universitetet inte kan säkerställa deras säkerhet. Vid flera lärosäten har det också vuxit upp pro-palestinska tältdemonstrationer där det förekommer budskap som upplevs som antisemitiska och som bidrar till en känsla av otrygghet.

Grövre antisemitiska uttryck har fått fäste och lett till en normförskjutning

Flera av intervjupersonerna menar att de ser en normförskjutning i vad som uppfattas vara tillåtet att yttra om judar i media, vid demonstrationer och i samhället i stort efter den 7 oktober 2023. De intervjuade upplever att det har blivit ett grövre språk, och att sådant som inte var tillåtet att säga tidigare sägs allt mer fritt och i fler olika sammanhang. Några av de intervjuade beskriver en upplevelse av att hatet har eskalerat på ett sätt som inneburit att hela samhället accepterat en ny norm när det gäller vad som får riktas mot den judiska minoriteten. En intervjuperson berättar:

Jag tycker att det har blivit en normförskjutning. Det har blivit okej att säga saker som tog emot att säga förr. Det är grövre uttryck och antisemitismen har blivit mer mainstream [...] i hela samhället om man till exempel ser hur det ser ut på sociala medier och spridningen där. Det har varit otäckt att se hur snabbt antisemitiska idéer och bilder får fäste helt okritiskt.

En annan intervjuperson menar att det finns en normaliseringsprocess kring vad som tidigare uttryckts, men att det efter den 7 oktober 2023 har tillkommit nya uttryck som är svårare att förhålla sig till:

Lägstänivån höjs ju för varje gång. Man blir ju van vid att höra att judar är så duktiga på det här med pengar för att ni äger ju alla banker. Har man hört det många gånger så tänker man "ja, ja" och tänker inte så mycket på det. Men första, andra och tredje gången man hör något så är det ju att man tänker "vad faan är detta?". Sedan höjs ju tröskeln för allt som händer. Framför allt efter 7 oktober, då många delat citat från Adolf Hitler – att han hade rätt och att han borde ha utrotat alla, att vi måste bekämpa parasiterna. Idag reagerar man inte så mycket på det här med banken utan snarare på att man är en parasit som ska utrotas.

Normaliseringen av vad som yttras om judar beskrivs också till viss del bli internaliserad. Det handlar om att intervjupersonerna upplever att de har blivit så vana vid att se grövre språk om judar på exempelvis sociala medier att det till slut har blivit ett nytt normaltillstånd att förhålla sig till. Det kan i sin tur också påverka den egna möjligheten att reflektera kring att man kan ha utsatts för antisemitism.

Förskjutning från antisemitism till antisionism i hatiska budskap

Persson (2024) rapporterar att problematiska användningar av begreppen sionism och sionist har synts "överallt i Sverige" efter den 7 oktober 2023. Antisionism kan definieras som hat eller motstånd mot den judiska staten och Persson beskriver att begreppen också används konspiratoriskt i olika sammanhang, med en tydlig antisemitisk grund.

I den här studien var det flera intervjupersoner som beskrev en uppfattning av att det har skett en förskjutning i innehållet i de hatiska budskap som riktas mot de judiska organisationerna och deras medlemmar. I flera sammanhang upplever intervjupersoner att antisionismbegreppet har kommit att användas mer som en förklädning för antisemitism. Flera intervjupersoner berättar om att ordet "sionister" använts som skällsord mot dem eller medlemmar i deras organisationer och församlingar i olika sammanhang efter den 7 oktober 2023. Det kan till exempel handla om att medlemmar har kallats för "sionistfittor", eller att det i chattrådar uppmanats till att "ha koll på sionisterna".

I flera av intervjuerna framträder bilden av att kritiska uttryck mot Israel ibland också kan uppfattas som antisemitiska. Det gäller särskilt ramsan "From the river to the sea, Palestine will be free". Flera intervjupersoner har sett plakat och hört ramsor med det uttrycket i propalestinska demonstrationer och någon har fått sin bil lappad med budskapet utanför en synagoga, vilket intervjupersonen upplevde som väldigt omskakande. Uttrycket "From the river to the sea, Palestine will be free" uppges i Persson (2024) vara en omtvistad variant på uttrycket "befria Palestina". För en del

uppfattas frasen som en uppmaning till att förgöra Israel och ses därmed som antisemitisk. Den uppfattningen finns bland annat hos flera av intervjupersonerna i den här studien. Andra personer beskrivs ha hållningen att uttrycket historiskt syftar till att skapa en enstatslösning där alla medborgare har samma rättigheter. Att uttrycket ibland kan uppfattas som antisemitiskt och ibland inte gör att skiljelinjen inte alltid är tydlig att dra. Detsamma gäller kritik mot staten Israel överlag. De flesta forskare menar dock att kritik mot staten Israel inte i sig är antisemitism, även om antisionism kan övergå i antisemitism (Brå 2019a, se även Hirsh 2007).

Utsattheten kommer från olika håll

Brås tidigare fördjupningsstudie om antisemitiska hatbrott (2019a) tittade särskilt på frågan om vilka som var gärningspersoner vid antisemitiska hatbrott. Studien visade att gärningspersonerna ofta är män, men att brotten begås av både män och kvinnor i ett brett åldersspann, där långt ifrån alla tillhör en organiserad grupp. Antisemitism konstateras förekomma i breda lager av befolkningen och skära genom olika religioner, sekulära grupper, politiska positioner och ideologier.

Personer från delar av landet där radikalnationalistiska organisationer var mer aktiva hade oftare erfarenhet av antisemitiska handlingar som begåtts av personer med kopplingar till den miljön. Personer som bodde i storstäder med relativt många invånare från olika länder i Mellanöstern hade oftare erfarenhet av antisemitiska handlingar som begåtts av personer med en bakgrund i dessa länder. Rapporten visade också att antisemitism förekommer inom den politiska miljön, från vänster till höger, och intervjupersoner från samtliga delar av landet beskrev erfarenheter av uttryck för antisemitism av personer som skulle kunna vara "vem som helst". Samtidigt uppfattade personer som arbetade med säkerhet vid judiska församlingar och föreningar att den våldsbejakande jihadistiska miljön utgjorde det största hotet mot judiska institutioner.

De intervjuer med representanter för judiska församlingar och organisationer som har genomförts i den här studien ger inget underlag för att redogöra för hur stor andel av antisemitismen som kan härledas till specifika grupper eller miljöer. Samtidigt förekommer samma kategorier av gärningspersoner som beskrevs i Brås tidigare fördjupningsstudie även i den här studien, i händelsebeskrivningarna från de intervjuade representanterna för judiska församlingar och organisationer. Några beskriver exempelvis att radikalnationalistiska miljöer och vit makt-miljöer

har starka fästen kring deras städer och att dessa grupper löpande genomför aktioner mot dem, särskilt kring judiska högtider eller kring datum som högtidlighålls av de radikalnationalistiska grupperna själva.

Flera intervjupersoner uppger att de under en lång tid sett ett större hot från den våldsbejakande jihadistiska miljön eftersom den beskrivs som resursstark, har ett stort våldskapital och för att den ser judiska institutioner som legitima mål för terrorattacker. Sedan den 7 oktober 2023 finns uppfattningen bland flera av de intervjuade att hotbilden från den våldsbejakande jihadistiska miljön är ännu större jämfört med tidigare.

De intervjuade beskriver även att antisemitiska uttryck förekommer inom den politiska miljön. Flera hänvisar till offentliga uttalanden av kommunalråd och lokalpolitiker som upplevts som antisemitiska. Bland Brås intervjupersoner är det också flera som beskrivit erfarenheter av utsatthet för hot och ofredande, trakasserier och andra antisemitiska kränkningar både från personer som uppfattats ha en bakgrund i Mellanöstern och från personer som uppfattats som "etniska svenskar".

Intervjupersonerna uppger att den största skillnaden efter den 7 oktober 2023 är att hatbrott och andra antisemitiska kränkningar nu kommer från olika grupper och från personer med varierande bakgrund, sådana som tidigare inte uttryckt hat och hot mot den judiska minoriteten men som blivit triggade av konflikten mellan Israel och Palestina. Flera intervjupersoner beskriver att det bidrar till upplevelsen att det inte finns någon plats som är fredad från hatiska kommentarer.

Otrygghet och rädsla

Otrygghet och rädsla påverkas av många faktorer

Forskning om otrygghet och rädsla för brott visar att dessa känslor kan påverkas och förstärkas av många olika faktorer (se t.ex. Douglas Reid m.fl. 2020, Zhang m.fl. 2024). Det handlar bland annat om egna erfarenheter av utsatthet för brott, exponering för medierapportering om brott, uppfattningar om polisens förmåga att bekämpa brottsligheten, individens sociala integration och styrkan i individens sociala relationer. Forskning visar vidare att hatbrott är förknippat med starkare känslor av otrygghet än brott som saknar ett hatbrottsmotiv, bland annat på grund av att brotten riktas mot en central del av den utsattas identitet, som inte går att förändra.¹⁴

Det finns även forskning som visar att känslor av otrygghet och rädsla påverkas av så kallat kollektivt eller kulturellt trauma. Erfarenheter av exempelvis terrorattacker och folkrättsbrott, men även naturkatastrofer, kan få en kännbar psykologisk effekt på en hel grupp eller ett helt samhälle. Det kan då ha en förstärkande effekt på oro eller ångest bland personer som inte direkt drabbades av händelsen, inklusive senare generationer.¹⁵

Intervjupersonernas berättelser ger en bild av att det är flera faktorer som tillsammans förstärker deras känslor av otrygghet efter den 7 oktober 2023. Det handlar delvis om ökad utsatthet för antisemitism, både på nätet och i vardagen. Det handlar också om händelser som riktats mot judiska eller israeliska objekt runt om i världen, och hatiska budskap på demonstrationer. Flera intervjupersoner berättar också om nedärvda rädslor eller kollektiva minnen från Förintelsen som påverkar deras känsla av trygghet. En person berättar:

Jag säger inte att det är samma sak som sker nu, men man ser ändå drag av sådant som skett tidigare och det tror jag skrämmer många på djupet – att det här hatet är så starkt och så livskraftigt och att det inte bara finns hos extremister, utan det kan vara din granne, din läkare på vårdcentralen. Det ger den här känslan att man inte kan lita på sin omgivning och man sluter sig mer och mer – för det finns inga fredade zoner.

¹⁴ Se t.ex. Igansky och Sweiry (2016), Benier (2017), Paterson m.fl. (2019), Lants m.fl. (2024).

¹⁵ Se t.ex. Somasundaram (2014), Hirschberger (2018), Lehrner och Yehuda (2018), Grand och Salberg (2021), Shani m.fl. (2024).

Stor variation av oro för utsatthet bland företrädarna för judiska organisationer och församlingar

Intervjuerna visar att det finns en stor variation i graden av otrygghet och oro mellan olika verksamheter där vissa intervjupersoner menar att de inte känner oro för sin verksamhet eller är otrygga i någon större utsträckning, medan andra upplever en stark och beständig oro och rädsla. Andra intervjuade beskriver oron som latent och att den främst aktiveras i samband med uppmärksammade händelser riktade mot den judiska minoriteten, antingen i Sverige eller utomlands.

De som upplever mer oro och otrygghet är främst intervjupersoner som tidigare har upplevt antisemitiska hatbrott och kränkningar mot sina verksamheter, eller mot anställda eller medlemmar. Det finns även intervjupersoner som beskriver att det alltid funnits en oro för att organisationen ska utsättas för antisemitiska hatbrott, oavsett om den visat sig varit befogad eller inte. Att ha ett församlingshus eller en lokal innebär också ett större ansvar för att se till att byggnaden är säkrad. Flera intervjupersoner berättar att de är oroliga för att deras lokaler ska utsättas för skadegörelse av olika slag eller för att medlemmarna ska utsättas för något i samband med att de är med på evenemang som anordnas av församlingen eller organisationen.

Några intervjupersoner bär på en större oro än andra att själva utsättas för hatbrott eller annan antisemitism. En person ger uttryck för rädsla att drabbas av just våld eftersom han själv har varit med om flera händelser som kunde ha slutat illa. Intervjupersonen upplever dock, till skillnad från flera andra, att rädslan för utsatthet inte kommer med rollen som han har som företrädare för en judisk verksamhet utan i stället handlar om en oro som är kopplad till den judiska identiteten. En annan intervjuperson, som själv utsatts för antisemitiska kränkningar efter den 7 oktober 2023, beskriver att det har skapat en känsla av att ständigt vara bevakad och en starkare rädsla för att utsättas igen. Flera intervjuade företrädare berättar att det i deras organisationer har funnits anställda som har varit mycket oroliga för säkerheten på jobbet under perioden efter terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023.

Mindre känslor av oro och otrygghet bland vissa

De intervjupersoner som inte upplever någon större oro för att deras verksamhet ska utsättas för hatbrott menar att det kan bero på att de har en hög säkerhet och rutiner på plats för att skydda fastigheterna och de som

vistas där. Däremot finns bland dessa intervjupersoner ofta en medvetenhet om att de kan utsättas, vilket gör att de ändå funderar i termer av hatbrott när det händer oväntade saker, och att oron för potentiella hatbrott då kan väckas. En intervjuperson berättar exempelvis att de för en tid sedan bevittnat två män som rörde sig kring fastigheten utan att vilja komma in, vilket ledde till funderingar om männen planerade något attentat och om de var del av en radikalnationalistisk organisation eller liknande.

Flera intervjupersoner ger uttryck för en medvetenhet om att de själva kan drabbas, trots att de upplever risken som låg på grund av att de inte är tillräckligt offentliga. Otryggheten eller risken för utsatthet kopplas då ofta samman med den roll de har inom sina verksamheter. En av de intervjuade exemplifierar:

Jag syns vid ett fåtal tillfällen i någon artikel eller i media, men generellt är inte det min roll utan det är ordföranden eller en annan som syns i media. Men visst, man tänker ibland på att man vet om att ens namn finns med på väldigt många dokument som är offentliga. Jag känner mig inte generellt orolig, utan jag tror att för gemene rasist så är jag ointressant och känner mig inte hotad. Men är det någon som har ett särskilt intresse och vill söka upp namn på personer så tillhör jag en av många personer som är ganska lätta att hitta. Så den tanken finns ju, och i synnerhet när vi jobbar med frågor som vi vet kan väcka reaktioner.

Ytterligare en intervjuperson berättar att medvetenheten om att hon kan vara en måltavla för antisemitiska hatbrott hela tiden finns där och att det är något som man lever med som företrädare för en judisk organisation:

Mitt sunda förnuft säger att risken är liten. Men jag känner att den är större nu efter den 7 oktober och jag tänker på det mer nu än vad jag gjorde förr. Jag tänker på att jag är [roll inom organisationen] för en av de största judiska organisationerna i storstad X och jag tänker på att om någon vill göra något, så kan antingen organisationen vara utsatt eller jag själv. Jag tänker på det! Tror jag att det kommer att hända något – nej, kanske inte. Men jag har det ändå i mitt bakhuvud.

Otrygghet och rädsla triggas av händelser i Sverige, men också i omvärlden

Tidigare forskning visar att hatbrott inte bara har negativa konsekvenser för de personer som blir direkt utsatta, utan också påverkar andra personer med samma grupptillhörighet (t.ex. Perry 2014). Flera av intervjupersonerna upplever att otryggheten och oron för att utsättas för hatbrott eller andra antisemitiska kränkningar ökar då det sker uppmärksammade händelser riktade mot den judiska minoriteten eller mot israeliska objekt i övriga Norden och i världen. De upplever också en

förstärkt otrygghet och rädsla när oroligheter blossar upp mellan Israel och Palestina. Det handlar sällan om en specifik oro för den egna organisationen, med undantag för några av intervjupersonerna, utan oftare om en rädsla och otrygghet som upplevs påverka den judiska minoriteten överlag.

En händelse som förefaller ha skakat om flera intervjupersoner är informationen om att två iranska personer med koppling till Irans islamiska revolutionsgarde kartlade och hade planer på att mörda Judiska Centralrådets ordförande och två andra framträdande judar år 2021. Andra händelser i Sverige som påverkat oron och rädslan bland de intervjuade är de attacker som skett mot Israels ambassad efter den 7 oktober 2023, exempelvis en skottlossning i oktober 2023 och handgranater som kastades mot ambassaden i januari 2024. Ytterligare exempel är en bombattrapp som lämnades utanför synagogan i Malmö och en flaggbränning vid samma plats, i april respektive november 2023. En intervjuperson berättar om hur upplevelsen av sådana händelser påverkar judars otrygghet och rädsla för att utsättas för antisemitiska brott:

Man märker otrygghet bland judar generellt. Till exempel när det var en handgranat utanför ambassaden, att föräldrarna till barnen på judiska skolan var där på en sekund för att hämta sina barn och sprang hem. Så man märker ju att det är skräck i hela communityt. Under Eurovision så var det absolut också en ökad oro. För då var vi ganska säkra på att det skulle ske något, antingen mot församlingen i Malmö eller mot ungdomsförbundet. Så då var det en stor oro och folk höll sig hemma.

Flera beskriver även andra typer av händelser som man upplever har gett upphov till känslor av otrygghet och rädsla att utsättas för hatbrott bland såväl den judiska minoriteten i stort som bland de intervjuade. Det kan till exempel handla om radikalnationalistiska organisationers flaggprotester, marscher, affischeringar och skadegörelse med exempelvis klottrade hakkors, eller stora pro-palestinska demonstrationer.

I intervjuerna beskrivs att globala händelser och händelser i Europa också resulterar i en ökad oro för att utsättas i Sverige. Ett exempel som nämns av flera av de intervjuade är att det efter den 7 oktober 2023 gick ut en internationell uppmaning från Hamas att skada judar i hela världen på fredagen den 13 oktober 2023. Flera av de intervjuade beskrev att många judar som de känner valde att stanna hemma från sina sysselsättningar den dagen, och höll sina barn hemma från skolan. Rädslan beskrivs som så påtaglig att flera av intervjupersonerna och deras bekanta inte vågade gå ut. När det gäller Europa beskrivs exempelvis händelser i Frankrike, bland annat en gärningsperson som uppsökte och mördade en judisk ledare i sitt

hem, vilket väckte oro för anställda inom den egna verksamheten. Flera talar också om händelserna vid Israels ambassad i Köpenhamn där bland annat en person knivskurits och handgranater kastats mot ambassaden (2015 och 2024) samt skjutningen mot en synagoga i Köpenhamn där en säkerhetsvakt avled 2015. Vid ett av dåden blev det känt för församlingen i Malmö att gärningspersonen var på väg över Öresundsbron och hade kartor på synagogan i Malmö när han greps, vilket förstärkte oron för dåd mot svenska judar.

Rädsla för attentat

Flera av de intervjuade uppger en ökad rädsla för att bli utsatta för någon typ av attentat efter den 7 oktober 2023, bland annat då det också blivit känt att olika proxys¹⁶ används för att begå dåd mot judiska eller israeliska mål i Sverige. Användningen av gängkriminella ökar otryggheten eftersom dessa aktörer har ett stort våldskapital. En av de intervjuade berättar:

När det har varit attentat mot Israels ambassad och det kan spåras tillbaka till gängkriminalitet. Det påverkar tryggheten. Våldskapitalet hos människor som inte har några som helst spärrar. Vi pratar om personer som har fängelsedomar som spränger, skjuter och lejer mördare [...] Det är klart vi är rädda!

Flera av de intervjuade uppfattar att frågan inte är *om* det kommer ske ett större attentat mot ett judiskt mål, utan *när*. Några uppger också en rädsla för attentat hos deras anställda, trots att verksamheten har förstärkt säkerheten. Rädslan för att ett attentat skulle kunna inträffa bildar också hjärnspöken då man ser faror i händelser som egentligen inte utgör något säkerhetshot.

Det finns en rädsla för att det skulle ske något större attentat i samband med att man har aktiviteter eller anordnar något annat event. Det gäller inte bara de judiska verksamheterna utan även enskilda medlemmar. En av de intervjuade som arbetar med säkerhet berättar att de efter den 7 oktober 2023 ofta får in förfrågningar från oroliga medlemmar som vill ha råd om säkerheten kring olika privata evenemang, till exempel bröllop och fester. Sådana förfrågningar uppges inte ha förekommit i samma utsträckning tidigare.

¹⁶ Proxy innebär att en främmande makt i deras påverkansoperationer och propagandaspridning förmår exempelvis svenska extremistmiljöer eller kriminella nätverk att agera ombud och utföra ett dåd i Sverige för deras räkning (Säkerhetspolisen 2019).

Pro-palestinska demonstrationer väcker otrygghet

I intervjuerna hörs flera röster om de pro-palestinska demonstrationerna som skett veckovis i många städer sedan början av kriget mellan Israel och Hamas i Gaza. Nästan samtliga intervjuade berättar att demonstrationerna påverkar deras känsla av trygghet, särskilt i det offentliga rummet. Det uppges av de intervjuade bero på flera saker, men främst att de hört och sett budskap som intervjupersonerna upplever som hotfulla eller antisemitiska, till exempel "judeintifada" eller uttalanden om att judar ska utrotas, och att demonstrationerna kan vara mycket stora. Intervjupersoner beskriver också att känslan av otrygghet blir särskilt märkbar när de ser demonstrationerna passera judiska institutioner. Det uppges bidra till en känsla av otrygghet när man till exempel går till synagogan, eller rör sig från synagogan till församlingshemmet, vilket för vissa av verksamheterna påverkar deras möjligheter att samlas.

Flera intervjupersoner menar samtidigt att människor gör rätt i att samlas och använda sina demokratiska rättigheter att demonstrera för att få slut på mänskligt lidande. Men det finns också en känsla hos vissa intervjupersoner av att samma möjlighet inte finns för judar att genomföra manifestationer för de som togs som gisslan vid terrorattacken den 7 oktober 2023. Flera intervjupersoner upplever en risk att sådana manifestationer skulle bemötas med motstånd eller i värsta fall våld.

Otrygghet kring att delta i det judiska livet

Intervjupersonerna berättar att det finns en stor variation av otrygghet och rädsla bland medlemmarna. Samtidigt upplever flera av de intervjuade företrädarna att det sedan terrorattacken den 7 oktober 2023 varit fler medlemmar än tidigare som uppvisat en rädsla eller otrygghet när det gäller deltagande i det judiska livet. Det handlar till exempel om deltagande i kurser och aktiviteter som organisationerna eller församlingarna anordnar eller besök i synagoga. Det kan till exempel märkas genom att medlemmar helt eller delvis undviker att komma på evenemang eller ringer och frågar om säkerheten för att kunna bedöma om det känns säkert att delta eller inte. Några intervjupersoner beskriver också att det funnits flera aktiviteter som inte blivit av eller som har fått ställas in på grund av att medlemmarna har varit för rädda för att komma.

Även om det finns en underliggande rädsla, bidrar säkerhet på plats till att ge en stärkt trygghet. Några av de intervjuade säger att det inte heller är ett alternativ att undvika att genomföra aktiviteter som kan vara välbehövliga

för deras medlemmar, även om de är rädda och tvekar inför att delta. En av dem säger:

Efter 7 oktober så beslutade vi att ha en shabbatmiddag för medlemmar veckan efter och då var det medlemmar som tyckte att "nej, det är en jättedum idé för tänk om något händer". Men samtidigt våga det mot att faktiskt få lov att enas och få lov att vara tillsammans med folk som känner precis som en själv [...] Säger säkerheten att det är okej så har vi ingen anledning att ställa in. För ger vi in för rädsla, var slutar det då?

Några intervjupersoner menar också att oron bland medlemmarna upplevdes som mer akut initialt efter terrorattacken den 7 oktober 2023, men att den ett år senare till viss del upplevs ha normaliserats eller inte vara lika akut.

Utsattheten och rädslans konsekvenser

Sammantaget ger de intervjuade bilden av att konsekvenserna av utsatthet och otrygghet är många och påtagliga, dels för deras verksamheter, dels för dem själva och verksamheternas medlemmar. Vissa av de intervjuade uttrycker en slags förtvivlan över den situation som uppstått, medan andra ger uttryck för en mer pragmatisk hållning. Oavsett var på skalan de intervjuade befinner sig är det tydligt att deras upplevelser av sin egen och andras utsatthet har fått följder som även påverkar i privatlivet.

Flera judiska verksamheter upplever att de måste ha ett starkt fysiskt skydd

Brås tidigare fördjupningsstudie om antisemitiska hatbrott (2019a) beskriver att judiska institutioner ser sig tvingade att bedriva ett omfattande säkerhetsarbete, på grund av risken för hatbrott mot judiska församlingar och föreningar. Även intervjupersonerna i denna studie uppger att den judiska minoritetens historiska risk för att utsättas för hatbrott och antisemitiska kränkningar har haft stor inverkan på den säkerhetsapparat som verksamheterna har byggt upp för att vara trygga. Enligt intervjupersonerna var säkerhetsläget för de judiska organisationerna och församlingarna därför relativt bra redan innan den 7 oktober 2023. Många judiska verksamheter hade genomfört åtgärder som parameterskydd, inre slussar och säkerhetsdörrar, kamerabevakning och skottsäkra glas eller film på fönster. På vissa håll används även vaktbolag med auktoriserad personal som sköter säkerheten, och en del verksamheter har polis eller väktarbevakning vid specifika evenemang. Många av de intervjuade beskriver att de är vana vid att ha ett säkerhetstänk och anser att de sedan tidigt fått lära sig att det är en viktig del av verksamheternas vardag. Några intervjupersoner beskrev det som otänkbart att ha aktiviteter utan ett starkt fysiskt skydd på plats, dels för att medlemmarna ska våga komma, dels för att de ska våga genomföra aktiviteten.

Ytterligare en intervjuperson beskriver att de judiska verksamheternas säkerhetsarbete påminner mer om hur säkerhetsarbetet bedrivs på en ambassad eller av en regering för regeringsbyggnaden, och att deras förhållningssätt är unikt för religiösa verksamheter. Men det omfattande säkerhetsarbetet innebär också att de ställs inför utmaningar. Det kan till

exempel handla om att de måste budgetera för säkerhet, och att de inte kan organisera aktiviteter utan att kunna garantera medlemmarnas säkerhet så långt som möjligt. En intervjuperson berättar:

Församlingen kan inte ha evenemang en vardagkväll hur som helst utan det är vissa vardagskvällar man är hänvisade till och de måste sluta en viss tid, annars måste man be om lov och boka upp att säkerhet finns på plats. Så hela församlingsverksamheten och livet är liksom djupt integrerat med säkerheten.

Flera säkerhetsåtgärder för att skydda dem som arbetar för de judiska verksamheterna

I vissa församlingar beskriver intervjupersoner att deras ordförande eller andra personer i ledande roller har behövt ha skyddade personuppgifter, personskydd, personlarm, och vissa har vidtagit säkerhetshöjande åtgärder i hemmet på grund av sin roll i den judiska verksamheten. Intervjupersoner berättar också om att de, som en konsekvens av att anställda utsatts för hot, tagit bort kontaktuppgifter, såsom namn, e-postadresser och telefonnummer till anställda från sin hemsida. I stället har de infört funktionsbrevlådor eller e-postadresser som har en mindre direkt koppling till en viss person.

Andra konsekvenser för de judiska verksamheterna

Utöver fysisk säkerhet uppger flera intervjupersoner att de har andra typer av säkerhetsrutiner, såsom att personer som ska delta i deras aktiviteter behöver förankas och registreras vid ankomst för att det inte ska finnas några obehöriga i lokalen eller vid aktiviteter. Flera uppger också att de har helt stängda grupper på Instagram eller Facebook som ett sätt att meddela sig med varandra om olika evenemang, för att inte utomstående personer ska få reda på när och var man samlas. Så som tidigare nämnts¹⁷ finns det också judiska verksamheter som uppger att de sällan upplever utsatthet för hat och hot eftersom de har en väldigt anonym verksamhet. Flera av de med en anonym verksamhet uppger också att de har en sådan för att minska risken att utsättas för hatbrott. Några beskriver att de därför uppmanar sina medlemmar att ta av sig kippor och andra synliga judiska attribut och symboler när de lämnar församlingen. Det kan också handla om att man tar bort judiska symboler utanför sin föreningslokal eller håller en låg profil om man samlas utanför den.

¹⁷ Se avsnittet *En övergripande bild av utsatthetens karaktär* i kapitlet *Utsatthet för antisemitism*.

Flera berättar att de har lärt sig genom andra föreningar och judiska verksamheter om vilka åtgärder de behöver vidta för att minska risken att utsättas för hatbrott. Dessa åtgärder upplevs vara en bidragande orsak till att de inte heller utsatts.

Konsekvenser för de judiska verksamheterna efter terrorattacken den 7 oktober 2023

Terrorattacken den 7 oktober och det efterföljande kriget mellan Israel och Hamas i Gaza beskrivs av de intervjuade ha haft en stor inverkan på organisationernas och församlingarnas säkerhetsarbete. En person som arbetar som säkerhetsansvarig på en judisk församling berättar att deras hotbildsnivå har ökat till den näst högsta nivån enligt deras bedömningar.

Judiska verksamheter har upplevt ett tvång att förstärka sin fysiska säkerhet efter den 7 oktober 2023

Flera intervjupersoner berättar att arbetet med säkerhetsfrågor har fått en större dignitet men också blivit mer belastande efter den 7 oktober 2023. För vissa av verksamheterna uppges terrorattacken den 7 oktober 2023 ha inneburit att deras trygghet ställdes på sin spets och att de insåg att det fanns säkerhetsåtgärder som behövde genomföras akut. Dels handlade det om åtgärder som verksamheterna redan hade planerat att genomföra på sikt, som nu fick åtgärdas direkt, dels åtgärder som de inte hade tänkt att de behövde innan den 7 oktober 2023. Exempel på åtgärder som vidtagits är att man har glasat in balkonger för att skydda fastigheten från intrång installerat kameror, samordnat judiska verksamheter i olika lokaler för att klara säkerhetsbemanningen, eller att man har försett personer i ledande befattningar med larm och skyddsanordningar även i hemmet.

Det förstärkta säkerhetsarbetet har också inneburit mindre öppenhet, då vissa verksamheter har infört regler om att personer som inte är medlemmar inte får vistas i lokalerna, medan andra har blivit mer försiktiga med vilka som släpps in. En intervjuperson som arbetar i en organisation som är öppen för alla judar uppger att det införts många kontrollfrågor för att få den information de behöver för att våga släppa in någon, så att alla personer som är på plats ska kunna känna sig trygga.

Ökad arbetsbelastning och ökade kostnader

Behovet av säkerhet beskrivs påverka hur de judiska verksamheterna måste arbeta, vilket leder till en ökad arbetsbelastning. Det handlar exempelvis om att tid och resurser behöver läggas på saker som inte är kopplade till

själva verksamheten i form av åtgärder för att för att minska rädsla och otrygghet bland deras medlemmar eller personal. En intervjuperson berättar att de har fått hjälpa sina medlemmar genom kontakter med skolor, universitet och kommunen, för att hantera effekter kopplade till exempelvis icke tillståndsgivna demonstrationer och enskilda elevers otrygghet. Det handlar även om åtgärder knutna till verksamheten som behövs för att minska rädsla och otrygghet bland medlemmar eller personal.

Utöver ökade kostnader för säkerhet efter terrorattacken den 7 oktober 2023 uppger flera intervjuade att även andra omkostnader har ökat. Vissa intervjupersoner beskriver till exempel att de behövt hyra parkeringsplatser för att medarbetare inte vågat komma till arbetsplatsen utan att åka bil, eller att de har behövt hyra in psykologer för att stötta medlemmar och anställda.

Stöd och krissamtal har behövts erbjudas

Flera av de intervjuade berättar att de efter den 7 oktober 2023 har behövt ha enskilda samtal, gruppterapi eller krisgrupper med både medlemmar och personer som arbetar inom verksamheten för att hantera deras rädsla och otrygghet. En intervjuperson beskriver:

Vi har egna kris- och katastrofgrupper och vi aktiverade ju dem direkt efter 7:e oktober. Vi hade öppna hus för medlemmar och för icke-medlemmar. Vi hade öppet hus för israeler med psykologer på plats för att stötta. Vi har också haft stödgrupper till föräldrar. Vi ser ju att de här mötena är fullsatta och otryggheten har varit enorm. Det är något vi hade kontinuerligt, först under resten av hösten och fram till årsskiftet. Sen fick vi sätta igång dem igen inför ett evenemang. Jag själv brukar säga att efter den veckan, hade jag velat ligga i fosterställning och gråta en vecka. Nu gick det ju bra, men som sagt den stressen inför alla möten med polisen, alla möten med vår egen säkerhet, alla möten med medlemmar och att anordna alla mötena där de kan prata och hantera sin otrygghet

En församling har känt sig tvungen att hyra in psykologtjänster för församlingens ungdomsgrupp för att möta barnens behov då BUP har långa väntetider i deras stad. Intervjupersonen berättar:

Hur ska de unga kunna leva med det här långsiktigt? Det som de utsätts för, hur folk gaddar ihop sig och hur de håller minderåriga ansvariga för politik som förs i ett annat land. De får inte ens rösta i Sverige, hur ska de kunna säga något om Israel? [...] Näthatet är så fruktansvärt. Det är därför vi har en psykolog kopplad till vår ungdomsverksamhet, så att i stället för att göra roliga saker och ha judiska teman så har de psykologtimmar.

Självcensur och tystnad

Rädsla för att den judiska verksamheten ska utsättas för antisemitiska hatbrott beskrivs också kunna leda till att judiska verksamheter helst vill att företrädare för organisationen eller församlingen uttalar sig om judiska frågor i egenskap av enskilda privatpersoner, snarare än som företrädare för den judiska verksamhet de tillhör. Intervjupersoner beskriver också att flera judiska ledare döljer sin judiska identitet utåt. Det är även flera som beskriver att utsattheten för antisemitism, eller rädslan för att utsättas, bidrar till att de tystnar, använder självcensur, och att det påverkar flera judiska församlingars och organisationers röst utåt.

Flera intervjupersoner beskriver att de inte publicerar något på sociala medier eller deltar i debatter, att de inte vill synas i media överhuvudtaget eller är försiktiga med hur de syns. Flera beskriver också att de är försiktiga när det gäller att berätta för andra att de är judiska, trots att det innebär att de kan behöva göra avkall på en del av sin person genom detta. Enligt flera intervjupersoner kan rädslan att utsättas för hatbrott, eller upplevelsen av att det finns ett latent hot som kan aktiveras när som helst, leda till att man tystnar.

Några av intervjupersonerna beskriver förändringar i hur de modererar eller hanterar kommentarsfält på sociala medier efter terrorattacken den 7 oktober 2023. Vissa berättar att de som en konsekvens av utsattheten för hatiska kommentarer på nätet haft personer inom verksamheten som blivit utbrända och att de av den anledningen har lägre aktivitet på sociala medier jämfört med tidigare.

Att inte få synas eller göra sin röst hörd upplevs också bidra till andra konsekvenser. En av de intervjuade berättar att verksamheten blir osynliggjord av att de inte längre delar information. Det beskrivs också finnas en sorg över att det finns judar som skulle vilja delta i de judiska verksamheternas aktiviteter men som saknar kännedom om dem, eftersom de inte nås av verksamheternas interna kommunikationsflöden.

Stora kostnader för säkerhet, och begränsande skyddsåtgärder

Att ha en hög säkerhet upplevs inte som ensidigt positivt. Hög säkerhet är bra för att det bidrar med en känsla av trygghet och skydd, men samtidigt tar ansökningar och det bredare arbetet med säkerhet mycket resurser i anspråk när det gäller både tid och pengar. Flera intervjupersoner berättar att kostnaderna för säkerheten är mycket kännbara för deras organisationer och att de inte får bidrag för hela den delen som de skulle behöva. Någon

har också behövt söka egna bidrag privat eftersom man inte fick tillräckligt i bidrag för säkerheten. En intervjuperson berättar:

Nu har vi fortfarande inte fått fullt betalt för det här året, men jag tror att visionen är att vi ska få mer. Nu är det ju våra medlemmar som själva står för sin säkerhet. Men skulle man gå till vilken annan förening eller organisation som helst och säga "Jaha, ni vill träffas? Men då behöver ni vakter som är auktoriserade och ha omvärldsbevakning och utrustning och utbildning". Det är ju inte någon som skulle ta det! [...] Det har blivit en acceptans både internt och externt att vi står för saker själva. Vi bekostar det. Nu har det blivit en förändring [...] men med det sagt så ligger vi flera år efter andra länder.

Ökade skyddsåtgärder beskrivs begränsa övrig verksamhet

Flera av de intervjuade berättar att behovet av säkerhetsåtgärder kan upplevas som negativt då deras handlingsutrymme blir inskränkt. Flera uppger exempelvis att de fått begränsa sin verksamhet, förändra öppettider eller att de inte har haft någon verksamhet alls på grund av att det saknas resurser för att upprätthålla säkerheten. Ett år efter terrorattacken kunde vissa organisationer och församlingar fortfarande bara ha öppet några dagar i veckan för att ha råd med bevakning.

Flera intervjupersoner uppger att de behöver ha en god framförhållning i arbetet och att de behöver förankra sina aktiviteter med säkerhetsavdelningar eller vaktbolag efter den 7 oktober 2023, för att verksamheten ska kunna flyta på. En av de intervjuade säger:

Vissa saker måste vara förankrat med vakterna och finns inte vakter så kan vi inte ha evenemang. De försöker alltid se till att det ska finnas tillräckligt med folk, för kvällsmöten. Dessa måste jag föranmäla, hur länge vi ska hålla på och då kan de säga att det inte går, vi har inte tillräckligt med folk. Allt måste gå parallellt med vakterna och andra judiska verksamheter. Församlingen har ju det som kallas religionsskola. Egentligen skulle det vara i församlingshuset, men just nu är de i våra lokaler. Och så var det inte innan den 7:e. Det går åt hur många vakter som helst.

De som arbetar i skola, förskola och äldreomsorg beskriver att deras verksamheter präglas av en avsaknad av spontanitet. Otryggheten kring risken för utsatthet har inneburit att de inte längre kan göra utflykter på samma sätt som tidigare, utan att alla utflykter måste föras. De behöver också vidta försiktighetsåtgärder som att ha med sig vakter, bära larm eller tillse att barn som bär kippa döljer den på utflykter för att de inte ska vara synligt judiska. Som en yttersta konsekvens: finns inga vakter tillgängliga kan inte barnen gå på utflykt.

Konsekvenser av rädsla och oro för personer som arbetar för judiska verksamheter och dess medlemmar

Brås intervjuer ger bilden av att konsekvenserna av otrygghet, oro och rädsla att utsättas för hatbrott och annan antisemitism spänner över många olika områden i livet. Vid tidpunkten för intervjuerna hade det gått omkring ett år sedan terrorattacken och det här avsnittet reflekterar till stor del intervjupersonernas uppfattningar kring situationen efter den 7 oktober 2023.

Ökad psykisk ohälsa och stress

Ett framträdande tema i intervjuerna var att rädsla och oro kring antisemitiska hatbrott ofta skapar både akut ångest och en återkommande känsla av otrygghet i vardagen.

Flera intervjupersoner talar om en ökad psykisk ohälsa, och några lyfter särskilt fram gruppen barn och unga. En av de intervjuade från en ungdomsorganisation berättar att det är många unga som söker sig till judiska psykologer, då de inte litar på att andra psykologer kan förstå stressen som kan följa av att bära på den utsatthet man i gruppen upplever. Intervjupersonen lyfter också särskild utsatthet i skolan som en grundorsak till psykisk ohälsa bland unga.

Flera intervjupersoner berättar om att de själva, eller andra vuxna i deras närhet, har upplevt en ökad stress och psykisk ohälsa efter den 7 oktober 2023. Denna stress kan yttra sig genom att personer får svårt att sova, får ångest och svårt att prestera på sina jobb. Tillståndet uppges ha försvårats när stressen har pågått under en längre tid. Oro och ångest beskrivs av några intervjuade också öka i samband med att man ansvarar för andra personers trygghet:

Vi hade ett jippo här nu i synagogan och det innebär att den senaste veckan har jag inte sovit. Jag har mardrömmar, på grund av vår tidigare utsatthet. Vad säger man om det till sin arbetsgivare? För vad har min religion med mitt jobb att göra? Man ska kunna prestera när man går på jobbet, och om man inte har sovit på en vecka, hur bra presterar man då?

En annan intervjuperson kopplade den ökade stressen till upplevelsen av förändringar sedan den 7 oktober 2023, som inte bara påverkar judar utan även icke-judiska anhöriga:

Efter den 7 oktober fick vi ju en problematik som vi inte sett innan. Tänk att du hämtar dina barn varje fredag och du möter demonstrationståg som skriker hat mot dig, eller inte riktigt mot dig men du blir skyldig för du har en viss koppling. Inte direkt du, för du är

svensk, men din man eller din fru är av judisk börd och du råkar ha barn på judisk skola. Tänk att uppleva det varje fredag [...] Den psykologiska effekten av det är rätt hög.

Strategier för att handskas med otrygghet och rädsla för att utsättas för hatbrott

Det framgår av Brås intervjuer att den otrygghet och rädsla som skapas av de intervjuades egen utsatthet, eller av olika uttryck för antisemitism som deras vänner, bekanta eller den judiska verksamheten upplevt, leder till att intervjupersonerna utvecklat egna strategier som skydd. Dessa strategier varierar mellan olika intervjupersoner, men vissa teman är särskilt framträdande.

Många undviker att visa judiska attribut eller döljer sin judiska identitet på andra sätt

Så som framkommit i flera andra studier om judars situation i Sverige framkommer det även i denna att påfallande många intervjupersoner ibland döljer eller helt slutat bära judiska symboler, såsom Davidsstjärna och kippa. Intervjupersoner menar att det särskilt var fallet när de reser kollektivt eller befinner sig i vissa områden och butiker som uppfattas som mindre ”judevänliga” än andra. Flera beskriver också att de efter den 7 oktober 2023 döljer sina judiska attribut i större utsträckning jämfört med tidigare. En av de intervjuade berättar om den konstanta avkänningen kring om man kan bära sin stjärna öppet eller måste dölja den:

Jag går inte med en Davidsstjärna öppet [...] Jag gömmer min Davidsstjärna och det har jag gjort ganska länge, det har inte bara med efter 7 oktober att göra. Jag känner efter i kollektivtrafiken, ska jag ta bort den, ska jag lägga den runt nacken eller bak i ryggen, eller så känner jag att det går bra i dag. Jag måste känna av i vilken grupp jag går in i. Det är på något vis ett obehag för att man inte riktigt vet vem man kan lita på.

Flera intervjupersoner beskriver att personer som upplevt olika uttryck för antisemitism också kan uppleva sin judiska identitet som hotad, och att de som en konsekvens av det inte vågar vara öppna med den. Intervjupersoner beskriver också en beständig vaksamhet och beredskap att utsättas för antisemitism. Det upplevs i sin tur kunna skapa en latent rädsla och oro för att hotet – hur abstrakt det än kan vara – finns där ute konstant.

Motstånd mot att dölja sin judiska identitet

Flera intervjupersoner berättar att de är oroliga över att bära judiska attribut. Men samtidigt finns det de som bär sina symboler som en sorts

motstånd, eller för att övervinna rädslan och visa sin judiskhet för att det är något man är stolt över.

Davidstjärnan är en stark symbol för den judiska identiteten. Tar man av sig den gör man det bara för att undvika att bli utsatt, men det resulterar i att man döljer en del av sig själv och jag tror att det är många nu som inser värdet av att ha den som ett tyst motstånd eller så. Hatet kanske ändå hittar fram. Det rör sig om en ständig kamp – ska jag bära det eller ska jag dölja den och det är en stor förlust att inte bära den och därför är man ändå redo att bära den ändå, men under vissa omständigheter.

Flera undviker specifika platser eller områden

Flera intervjupersoner beskriver att såväl medlemmar och personer som arbetar för verksamheterna undviker specifika platser eller vissa områden för att minska risken att utsättas för antisemitism. En av intervjupersonerna berättar:

När jag till exempel åker till en annan stadsdel, så måste jag tänka igenom hur vi ser ut, och barnen måste täcka kippan. [...] Vi känner att vi får mycket mer uppmärksamhet än vad vi gjorde innan [den 7 oktober 2023]. Folk som stirrar och tittar snett. Antingen tycker de att det är roligt att se en jude eller så hatar de oss – men man ju vet inte.

Flera intervjupersoner berättar att de utöver att undvika vissa platser också undviker vissa evenemang eller sociala sammanhang, där de upplever en risk att utsättas för obehagliga påhopp.

Många vidtar egna säkerhetsåtgärder

Många av intervjupersonerna berättar att de själva har vidtagit säkerhetsåtgärder för att minska risken att utsättas för hatbrott eller andra uttryck för antisemitism. Några berättar att de tagit bort sina namn och adressuppgifter från söktjänsterna på nätet, skaffat skyddad identitet, registrerat sin telefon på någon annan, eller är allmänt restriktiva med att lämna ut sina kontaktuppgifter. Andra försiktighetsåtgärder som flera talar om är att de är uppmärksamma på vad som sker omkring dem och att de undviker att komma med på andras foton, både privat och i mer offentliga sammanhang. Ytterligare några talar om en ökad misstänksamhet gentemot andra människor som ett sätt att skydda sig själva. Flera intervjuade uppger att de är noga med att se sig över axeln så att de inte är förföljda eller att kontrollera att det inte ligger något misstänkt föremål utanför deras port. Samtidigt menar andra intervjupersoner att det inte är möjligt att hela tiden gå runt och vara rädd eller orolig för att utsättas för hatbrott eller annan antisemitism.

Rädslan och oron omfattar i många fall familjen

Flera intervjupersoner berättar att oron över risken att utsättas för antisemitism eller hatbrott också får effekter på deras familjer. Några menar exempelvis att anledningen till att de inte vill vara öppna med vad de jobbar med är på grund av rädsla för att familjen skulle kunna utsättas för hatbrott och antisemitiska kränkningar.

Att många inom den judiska minoriteten har namn som gör dem enklare att finna stärker oron. Några intervjupersoner berättade till exempel att de har installerat kameror och hemlarmsutrustning hemma. Andra berättade att de har förberett sig mentalt för att skydda sin familj om någon skulle vilja söka upp dem i deras hem för att göra dem illa, eller att familjemedlemmar är rädda för att någon ska komma hem till dem och exempelvis kasta in en brandbomb eller liknande på grund av deras roll inom en judisk organisation. Föräldrars oro över barnens säkerhet beskrivs också påverka barnen. En av de intervjuade berättar:

Det är klart att barnen blir påverkade och det är klart att vi tänker på vart de ska åka någonstans. Man tänker ju direkt "är det säkert" ur flera perspektiv? Det är inte bara "kom hem klockan 09, puss, puss, hejdå", utan det bli 20 andra frågor till. De tycker att vi är jobbiga, men det är ju av en anledning.

Intervjupersoner uttrycker det som att det har tillkommit en ny dimension av föräldraskapet, som väckts av oron över barnens säkerhet. En av de intervjuade uppger att hon har behövt ha samtal med sina barn om säkerhet och utsatthet, något personen tidigare inte hade trott skulle behövas:

Jag har fått ha samtal med mina barn som jag inte hade planerat eller trodde att jag skulle ha. När mitt barn var nio, vi sitter och pratar och [barnet] frågar "var dina föräldrar också oroliga för dig?" Och jag svarade "nej, det var de nog faktiskt inte" för det var ju barn till överlevare, och de trodde nog att det aldrig kommer vara så här igen. Och så sitter barnet och säger "för jag tror bara att det kommer bli värre för mina barn". Det är liksom en nioåring som redan reflekterar över det. Det kan jag säga att det gjorde inte jag när jag var nio. Det gjorde ont.

Brist på tilltro till en framtid där man bor

Flera sentida enkätstudier, däribland FRA (2024), visar att en stor andel av svenska judiska respondenter har funderat på att flytta som en konsekvens av otrygghet. Även i den här studien framkommer att flera av de intervjuade, bekanta till dem eller medlemmar i deras judiska verksamheter, har funderat över möjligheten att flytta för att kunna leva ett öppet judiskt liv fritt från otrygghet och rädsla att utsättas för antisemitiska

hatbrott eller kränkningar. Särskilt Israel beskrivs som en "livlina" dit man som jude alltid kan flytta, och det uppges också som en anledning till att konflikten mellan Israel och Palestina kan väcka mycket känslor. En intervjuperson beskriver:

Jag känner en som har börjat reka möjligheten att flytta till Kanada. Det som ställer saker på sin spets är att Israel har varit en livlina någonstans och det blir så existentiellt när man känner att det finns en ökad hotbild här och det som ska vara vår trygghet är under existentiellt hot [...] och det är väldigt tungt att bära att det är inte bara vår trygghet här utan det är också mot judisk existens.

Flera av de intervjuade menar att tankar på att emigrera har stärkts efter den 7 oktober 2023, men det upplevs också finnas många hinder för att emigrera, såsom språk, ekonomi, vänner, familj med mera. En av de intervjuade berättar:

De unga som är 18–19 år kan ju åka vart som helst, men vi som har barn som går i skolan det är inte bara att ta sin väska. Man kan skämta om sina bekanta som tagit kontakt med till exempel Kanada, men de har ju ändå tagit steget, för de vill ändå veta, Det skulle de aldrig gjort den 6 oktober. Det var ju ingen som tänkte på det på den nivån innan.

Flera intervjupersoner menar dock att de inte upplever att det finns lika stora hinder att flytta till exempelvis en annan kommun i Sverige från den man bor i. Enligt flera av de intervjuade har de själva eller personer i deras närhet funderat på att flytta från vissa städer, eftersom de upplevt att otryggheten där blivit för stor. Några av de intervjuade företrädarna uppger att de är oroad av att medlemmar talar om att flytta eller emigrera, eftersom det skulle få en stor inverkan på det judiska livet i de städer de då skulle lämna. Detta gäller framför allt andra städer än storstäder.

Utsattheten bidrar både till en isolering från övriga samhället och till en starkare judisk sammanhållning

Flera av de intervjuade pratar om att terrorattacken den 7 oktober 2023 inneburit att den judiska gruppen isolerat sig. De beskriver att det bland judar har funnits ett större behov av att få ventilera sina tankar med personer som är med om samma sak som dem, och att genom sådant umgänge också få slippa prata om utsatthet och i stället bara prata om mer vardagliga saker. En intervjuperson berättar exempelvis att hon efter den 7 oktober inte gick på några sociala arrangemang eller fester med vänner som inte var judar, för att hon inte kunde känna sig trygg med att inte bli demoniserad som jude på dessa tillställningar:

Man orkar inte debattera heller när man är i en situation där marken faller under en. Då undvek jag det ett tag. Det behöver inte betyda att de nödvändigtvis hade de åsikterna men jag hade en känsla av att inte kunna slappna av i de situationerna och det har jag hört vittnesmål om från många...

Några av de intervjuade företrädarna beskriver att det uppstått en sorts själslig ensamhet i isoleringen. Det kan exempelvis handla om personer i ledande roller inom judiska verksamheter som inte har någon att berätta för om sin egen utsatthet, eftersom de upplever att det skulle skapa onödig oro hos andra. Flera intervjupersoner berättar att de löpande behöver göra avvägningar kring hur mycket information de går ut med till medlemmar i samband med att antisemitiska händelser inträffar. Detta för att inte skapa onödig rädsla bland medlemmarna, och för att de ska våga komma till deras aktiviteter. En av de intervjuade berättar om hur det påverkar:

Det är ångestfyllt, stress, man sover dåligt. Delvis för att man inte kan prata öppet om det som sker många gånger och delvis att man inte delger andra vad som händer. För man måste hela tiden göra en avvägning, för det finns folk som blir rädda och berörda av känslig information [...] Det är som att gå med molande tandvärk fast i hjärtat. Från att vara mycket glädje, samhörighet, tillhörighet, traditioner, gemenskap till att man våndas och oroar sig, i förväg dessutom. För att man vet att man kommer bli utsatt.

Den själsliga ensamheten uppges av de intervjuade också kunna handla om att det är svårt för den judiska minoriteten i vissa städer att samlas på grund av rädsla och otrygghet att utsättas för hatbrott och annan antisemitism. Det får konsekvensen att den judiska minoriteten i dessa städer inte får det stöd som de kan behöva av sina judiska institutioner.

Förlorade vänskaper

Flera intervjupersoner berättar att de själva eller vänner och bekanta har känt ett behov av att bryta banden till vänner och i vissa fall släkt efter den 7 oktober 2023, eller att de har sämre och frostigare relationer till andra. Det kan till exempel bero på meningsskiljaktigheter om kriget mellan Israel och Hamas i Gaza, eller att någon man känner har skrivit något på sociala medier som man upplever som onyanserat eller kränkande. En intervjuperson säger:

Det jag tror också som hänt efter den 7 oktober är att man fått avstå olika vänskaper, där det skiljer sig för mycket gällande förståelsen för judars situation, kopplingar till Israel, där flera valt att säga upp kontakten då det kompisarna sagt inte stämmer, och de inte kommer kunna hitta någon gemensam lösning.

Några berättar också att ytterligare ett skäl till att de själva förlorat vänner handlar om att kollektiva minnen kopplade till Förintelsen väcks till liv,

vilket skapar en osäkerhet kring möjligheten att lita på sin omgivning. En av de intervjuade berättar:

Jag vet inte en enda jude i stad X som inte har sagt upp en vänskap sen 7e oktober. För att personer tycker att det är helt legitimt att säga saker som inte är legitima att säga, ställer judar till svars, eller uttrycker rent antisemitiska saker [...] Det förstärker ju känslan, att man känner att det var så här Förintelsen började. Att ingen stod upp för mig då och ingen står upp för mig nu. Jag var själv förvånad att mina nära vänner inte tog kontakt efter 7e oktober [...] Vi har pratat om det sen och någon har jag faktiskt gjort mig av med.

Utsattheten och otryggheten upplevs också ha stärkt gruppen

Flera intervjupersoner menar att den judiska minoriteten blivit starkare i samband med att man behövt möta en situation som man inte var beredd på, eftersom allt fler då slutit sig inåt till judiska sammanhang. Den gemenskapen uppger intervjupersonerna att både medlemmarna och de själva har behövt för att klara sig genom krisen. Att vara en del av den stora gruppen judar uppges också inbringa ett själsligt skydd mot utsatthet, otrygghet och ensamhet. En av de intervjuade säger exempelvis att han märker av att de unga i hans församling blir mer sammanhållna i sin judiskhet och att det därutöver är fler i staden som försöker hitta en judisk partner, eftersom det nästan bara är andra judar som kan förstå det som händer dem just nu. Vissa intervjupersoner menar också att antalet medlemmar i deras församlingar och organisationer har vuxit efter den 7 oktober 2023. En orsak tros vara att det finns personer som upplevt att de har haft ett större behov av ett judiskt sammanhang.

Reflektioner om samhällets reaktion och åtgärder

Det ingår inte i regeringsuppdraget till Brå att inom ramen för denna rapport beskriva det förebyggande arbetet mot antisemitiska hatbrott, eller att ge konkreta förslag på förebyggande åtgärder. Samtidigt har Brå ett bredare uppdrag att bidra till kunskapsutveckling inom rättsväsendet och att främja brottsförebyggande arbete. Mot den bakgrunden belyser det här avslutande kapitlet vissa områden där studiens intervjuer visar att det kan finnas särskilda behov av ökad kunskap och ett förstärkt förebyggande arbete.

Bristande kunskap, reaktioner eller stöd inom skolan, högskolan och polisen

I flera av de intervjuade företrädarnas berättelser framträder upplevelsen av bristande reaktioner och stöd från samhället vid utsatthet för antisemitism och antisemitiska hatbrott. Två betydelsefulla samhällsaktörer lyftes särskilt i detta sammanhang, skolan och polisen.

Flera intervjupersoner i Brås tidigare fördjupningsstudie (2019 a) om antisemitiska hatbrott beskrev en oförmåga, ovilja eller osäkerhet bland lärare och skolledningar att arbeta mot uttryck för antisemitism inom skola och högre utbildning. Samma bild framträder i de intervjuer som gjorts för den här studien. Flera av intervjupersonerna upplever att det i skolan inte görs tillräckligt för att skapa trygghet bland elever och lärare med judisk bakgrund. Vikten av en tillräcklig reaktion mot antisemitism i skolan har också ökat sedan 7 oktober 2023, då utsattheten bland skolbarn upplevs som större än tidigare. En intervjuperson beskrev en frustration över en bristande kunskap om antisemitism inom skolan:

Vi pratar ju med Skolverket och försöker att få staden att ta det på allvar. Men det kräver ett gediget arbete, för först måste ju lärarna förstå vad antisemitism är för att kunna göra något åt det [...]. Jag förstår att lärarna alltid blir bovarna, att de alltid ska lära sig allting. Men jag tror att det är det som det grundar sig i – att det finns en okunskap bland svenska lärare om vad antisemitism är och hur det yttrar sig, att det inte bara är att heila och säga "heil Hitler" längre, utan att det är mycket mer komplext.

Intervjupersoner beskriver också flera fall där skolan inte konfronterat elever eller vuxna på skolan som utsatt judiska barn eller lärare för antisemitiska tillmälen och mobbning, och upplever att erfarenheter av

utsatthet i stället har förminskats eller ”sopats under mattan”. Det beskrivs också fall där antisemitiska påhopp eller till och med våld har ursäktats på olika sätt, till exempel för att den eller de som utövat våldet själva haft olika typer av svårigheter.

Andra intervjupersoner beskrev att medlemmars erfarenheter och upplevelser av otrygghet har ignorerats inom högre utbildning. En intervjuperson berättar till exempel att lärare på universitet i hans stad hade nekat organisationens medlemmar en möjlighet till distansundervisning, när dessa uppgett att de känt rädsla och otrygghet när de behövde passera tältdemonstrationer på lärosätet. Detta trots att säkerhetsansvariga på universitetet sagt att distansundervisning hade varit ett bättre alternativ för stunden.

Upplevelser av skillnader i polisens förmåga att ge skydd

Flera intervjupersoner beskriver ett välfungerande samarbete med polisen och menar att de har en bra dialog, vilket ger en känsla av trygghet. Andra beskriver däremot en tilltagande misstro mot polisens förmåga att skydda dem och menar att polisen inte ger dem det skydd de behöver. Det leder till att vissa judiska verksamheter upplever att de själva behöver ansvara helt för sin egen säkerhet. En intervjuperson beskriver att det skydd som erbjuds judiska verksamheter varierar i olika delar av Sverige, där vissa församlingar får polisbevakning mer eller mindre hela tiden medan församlingar i andra städer inte får det, trots att det finns en hotbild. Samma intervjuperson berättar också om en bristande dialog, där polisen har sagt att de ska närvara vid olika tillfällen, men sedan inte alltid varit på plats.

En annan intervjuperson berättar att polisen i hennes stad ofta gör en annan bedömning kring skyddet och säkerhetsläget för synagogan där än synagogans kontaktpersoner på Säkerhetspolisen eller Polismyndighetens nationella operativa avdelning (Noa). Man vågar heller inte kritisera polisen i regionen då man är orolig att det kan leda till att polisen inte alls kommer och kör förbi synagogan.

Misstro mot polisens förmåga att utreda och lagföra hatbrott

Flera intervjupersoner beskriver att polisen i deras stad har pratat med dem om vikten av att anmäla de brott som de utsätts för. Samtidigt menar flera att det inom deras verksamheter finns en låg anmälningsbenägenhet, som delvis beror på att vissa medlemmar inte vill finnas med i register, ens som

målsägande, för att det känns otryggt. Den låga anmälningsbenägenheten uppges också bero på att det finns en upplevelse av att det ändå aldrig händer något med de anmälningar som görs.

Behovet av en förbättrad kunskap om hatbrott inom polisen har påtalats av Brå i flera tidigare rapporter (t.ex. Brå 2019a, 2021c, 2022), och även av Polismyndigheten (Polismyndigheten 2017). Under senare år har Polismyndigheten genomfört flera kunskapshöjande insatser på hatbrottsområdet (t.ex. Polismyndigheten 2022, 2023, Hagerlid och Granström 2023), men flera intervjupersoner upplever att det fortfarande finns en okunskap, till exempel om samtida uttryck för antisemitism. Detta gör det svårt att förklara för den som tar upp en polisanmälan att det brott som anmäls har antisemitiska förtecken. Intervjupersoner talar också om fall där man inte känt sig betrodd eller tagen på allvar. En intervjuperson berättar:

När vi anmäler antisemitiska hatbrott så är det oftast väldigt svårt i kontakten med polisen, att de inte förstår att det man anmäler är antisemitiskt. Jag har fått höra det från [organisation], som ofta råkar ut för saker på sociala medier. När de anmäler så blir de tvungna att förklara för handläggaren varför en viss bild eller text är antisemitisk. Det behöver inte vara något som är svårtolkat utan kan vara sådant med en tydlig antisemitisk karaktär. Det spär på misstron när man tagit det så långt och tar sig tiden att anmäla för bland annat statistikens skull och så blir man inte trodd.

Ett försvårat samarbete med andra civilsamhällesorganisationer

I Brås tidigare (2019a) fördjupningsstudie var det flera intervjupersoner som lyfte vikten av att arbeta för en ökad förståelse mellan olika minoritetsgrupper i Sverige, bland annat genom dialog och samarbete mellan olika trossamfund och andra civilsamhällesorganisationer.

Intervjupersoner i den här studien beskriver att dialogen och samarbetet har blivit svårare efter terrorattacken mot Israel den 7 oktober och sedan kriget mellan Israel och Hamas i Gaza inleddes. Flera intervjupersoner har upplevt såväl bristande reaktioner som bristande stöd från andra organisationer, myndigheter och trossamfund kring den utsatthet som drabbat den judiska minoriteten i Sverige under den här perioden. Flera intervjupersoner uppger att samarbetet med andra organisationer och trossamfund därför har satts under press eller i vissa fall uteblivit.

En färsk rapport från Myndigheten för stöd till trossamfund (Lundgren och Fransson 2025, Myndigheten för stöd till trossamfund 2025) lyfter att

polariseringar inom samhället också kan leda till ökade motsättningar mellan religiösa grupper, inte minst när internationella konflikter påverkar de religiösa församlingarnas säkerhetssituation i Sverige. Samma rapport lyfter också vikten av det interreligiösa samarbetet som en motvikt mot detta och beskriver resultat från en enkätundersökning bland flera olika trossamfund i Sverige, där nio av tio församlingar i undersökningen anser att trossamfunden behöver samarbeta mer över religionsgränserna för att motverka antireligiösa brott i Sverige.

Samtidigt visar rapporten att när församlingar visar stöd för andra religiösa grupper riskerar de själva att bli måltavlor för hot och hat, vilket innebär en ökad risk att engagemanget med religionsdialog och interreligiösa samarbeten bortprioriteras.

Regeringens åtgärdsplan mot antisemitism

I regeringens arbete mot rasism ingår flera insatser mot antisemitism. Flera aktörer har fått i uppdrag att genomföra insatser kopplade till antisemitism på ett brett plan. I det här avsnittet redovisas en del av det arbete som sker kring antisemitism (se Regeringskansliet 2024a och 2024b för en mer utförlig beskrivning).

Totalförsvarets forskningsinstitut har från och med 2022 ett permanent uppdrag att genomföra kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremism och rasism i digitala miljöer. Länsstyrelserna ska redogöra för hur arbetet med olika former av rasism kan inkluderas i deras arbete att stödja kommuner och regioner i arbetet med mänskliga rättigheter. Forum för levande historia har fått flera uppdrag, däribland att genomföra en studie om intolerans i den svenska befolkningen. Studien ska omfatta attityder till och föreställningar om utsatta grupper, bland annat judar. De ska även genomföra en studie av specifikt antisemitiska attityder och föreställningar i den svenska befolkningen.

Forum för levande historia har även i uppdrag att ta fram åtgärder för att motverka spridning av antisemitism på nätet. I underlaget för regeringens arbete mot antisemitism framgår även att Myndigheten för stöd till trossamfund har fått i uppdrag att genomföra insatser för att stärka trossamfunds säkerhet och öka kunskapen om deras säkerhetssituation och utsatthet för olika former av rasism, däribland antisemitism. Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen har också fått

uppdrag att motverka antisemitism och rasism i arbetsmiljön på olika sätt. (Regeringskansliet 2024b).

I arbetet mot antisemitism (Regeringskansliet 2024b) ingår flera åtgärder för att bemöta och förebygga antisemitism inom skolväsendet. Forum för levande historia ska bland annat genomföra en studie av svenska skolelevers attityder och utsatthet kring intolerans och rasism. De ska även erbjuda fortbildning till personal och allmänt kunskapshöjande insatser om olika former av rasism såväl som antisemitism mer specifikt. De uppdras även att främja hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser. Segerstedsinstitutet har i sin tur uppdragits att sprida kunskap om arbetsmetoder mot antisemitism till bland annat lärare och rektorer. Skolverket har fått i uppdrag att dels genomföra en nationell studie för att undersöka elevers och personals upplevelser av nutida antisemitiska uttryck, incidenter och attityder, dels redogöra för hur skolväsendet arbetar för att motverka antisemitism. Skolverket ska tillsammans med Forum för levande historia vidareutveckla och följa upp verktyget för systematiskt arbete med demokratistärkande insatser inom skolväsendet (Regeringskansliet 2024b).

Även rättsväsendet är ett fokusområde för regeringens handlingsplan (Regeringskansliet 2024b). Polismyndigheten har bland annat fått i uppdrag att fortsätta utveckla sitt arbete med att utreda och lagföra personer för hatbrott och andra brott som hotar demokratin, samt att fortsätta utveckla arbetet mot it-relaterade hatbrott. Polismyndigheten uppdras även till att ha kontinuerlig dialog med grupper som upplever sig utsatta för hatbrott.

Viktiga områden för vidare insatser

Som har nämnts tidigare i det här kapitlet visar Brås intervjuer att representanterna för judiska församlingar och organisationer upplever ett särskilt behov av ytterligare insatser mot antisemitism inom skolan och högskolan. Det behövs både kunskapshöjande och förebyggande åtgärder i skolan för att skolledningar och skolpersonal ska kunna känna igen samtida uttryck för antisemitism samt känna sig trygga i hur de aktivt kan arbeta mot dessa uttryck.

Detsamma gäller behovet av en fortsatt kunskapshöjning inom polisen. Polismyndigheten har tidigare haft i uppdrag att utveckla och förbättra arbetet med att bekämpa hatbrott genom att de bland annat arbetat med

kompetenshöjande insatser inom myndigheten (Regeringskansliet 2022). I slutredovisningen av uppdraget framgår dock att det fortfarande kvarstår utvecklings- och förbättringsbehov när det gäller att identifiera, utreda och lagföra hatbrott (Polismyndigheten 2023). Det kan därför anses som olyckligt att Polismyndigheten inom ramen för den nya handlingsplanen mot antisemitism (Regeringskansliet 2024b) inte fått ett förnyat uppdrag kring kunskapshöjande åtgärder. Här menar Brå att det också finns en risk att effekten av det kunskapshöjande arbetet som redan skett kan avta över tid. Brås rekommendation är därför att Polismyndigheten kontinuerligt satsar på kunskapshöjande åtgärder kring samtida antisemitiska uttryck.

Brås intervjuer visar att den löpande utsattheten för antisemitism, tillsammans med säkerhetshot som ofta sker i samband med händelser i omvärlden (särskilt händelser kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina), har medfört att judiska verksamheter löpande har stärkt sin säkerhet på olika sätt. Mot bakgrund av vad som framkommer i Brås intervjuer kan det finnas anledning att följa upp det skydd och stöd som erbjuds till judiska verksamheter av Polismyndigheten, då erfarenheten av såväl dialogen som det skydd som erbjuds varierar mellan judiska verksamheter på olika platser i Sverige.

Referenser

Andersson, L. M. (2000). *En jude är en jude är en jude ... Representationer av "juden" i svensk skämtpress 1900–1930*. Lund: Nordic Academic Press.

Andersson, M. (2018). *Hate crime victimization: Consequences and interpretations*. Doktorsavhandling. Malmö: Malmöuniversitet, fakulteten för hälsa och samhälle.

Bachner, H. (2004). *Återkomsten. Antisemitism i Sverige efter 1945*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bachner, H. (2017). Samtida antisemitism i Sverige och Europa. Former, motiv, tendenser. I: *Hatbrott och extremism. Myter och verklighet*. Conference paper från konferensen Hatbrott och extremism – myter och verklighet, juni 2015. Uppsala: Centrum för polisforskning och Uppsala universitet.

Bachner, H. och Bevelander, P. (2021). *Antisemitism i Sverige: En jämförelse av attityder och föreställningar 2005 och 2020*. Stockholm: Forum för levande historia.

Bachner, H. och Ring, J. (2005). *Antisemitiska attityder och föreställningar i Sverige*. Stockholm: Forum för levande historia och Brottsförebyggande rådet.

Beller, S. (2009). *Antisemitism – en aktuell genomlysning*. Stockholm: Hillelförlaget.

Benz, W. (2004). *Was ist Antisemitismus?* München: C. H. Beck.

Berggren, L. (1999). *Nationell upplysning: drag i den svenska antisemitismens idéhistoria*. Stockholm: Carlsson.

Bergmann, W. (2008). Anti-Semitic Attitudes in Europe: A Comparative Perspective. *Journal of Social Issues*, 64(2), 343–362.

Bergmann, W. och Wetzel, J. (2003). *Manifestations of anti-semitism in the European Union*. Berlin: Zentrum für Antisemitismusforschung (ZfA) och Technische Universitaet Berlin.

Bevelander, P., Hjerm, M. och Kiiskinen, J. (2013). *The Religious Affiliation and Anti-Semitism of Secondary School Swedish youths: A statistical analysis of survey data from 2003–2009*, Discussion Paper Series, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, nr. 7218.

Brax, D. (2019). Hatbrottsbegreppet i svensk kontext. I: Heber, A. och Roxell, L. (red.), *Att odla kriminologi. Perspektiv på brott & utsatthet*. Malmö: Holmbergs.

Brottsförebyggande rådet (2017). *Hatbrott 2016. Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv och självrapporterad utsatthet för hatbrott. Teknisk rapport*. Rapport 2017:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2019a). *Antisemitiska hatbrott*. Rapport 2019:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2019b). *Hatbrott 2018. Statistik över polisanmälda brott med identifierade hatbrottsmotiv*. Rapport 2019:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2021a). *Polisanmälda Hatbrott 2020*. Rapport 2021:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2021b). *Polisanmälda hatbrott 2020. Teknisk rapport*. Rapport 2021:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021c). *Islamofobiska hatbrott*. Rapport 2021:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022). *Afrofobiska hatbrott*. Rapport 2022:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2023a). *Polisanmälda Hatbrott 2022. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*. Rapport 2023:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2023b). *Polisanmälda hatbrott 2022. Teknisk rapport*. Rapport 2023:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2024a). *Polisanmälda hatbrott med antisemitiska motiv under hösten 2023. En sammanställning av de*

ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen 7 oktober – 31 december 2023 respektive 2022. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande råden (2024b). *Grovt våld i skolan. En beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022*. Rapport 2024:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2024c). *Hatbrott mot samer*. Rapport 2024:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Carlsson, C. H. (2004). *Medborgarskap och diskriminering: Östjudar och andra invandrare i Sverige 1860–1920*. Doktorsavhandling. Uppsala: Uppsala universitet, historiska institutionen.

Christensen, L. och Enlund, J. (2021). *Echoes of Violent Conflict: The Effect of the Israeli-Palestinian Conflict on Hate Crimes in the U.S.* Working Paper in Economics nr 805. Göteborgs universitet.

Dencik, L. och Marosi, K. (2016). *Different Antisemitisms: On Three Distinct Forms of Antisemitism in Contemporary Europe – With a Special Focus on Sweden*. Kantor Center Position Papers no. 3. Tel Aviv: Kantor Center for the Study of Contemporary European Jewry.

Douglas Reid, I., Appleby-Arnold, S., Noellie Brockdorff, N., Jakovljević, I. och Zdravković, S. (2020). Developing a model of perceptions of security and insecurity in the context of crime. *Psychiatry, Psychology and Law*, 27(4), 620–636.

Fein, H. (1987). "Dimensions of Antisemitism: Attitudes, Collective Accusations, and Actions". I: Fein, H. (red.), *The Persisting Question. Sociological Perspectives and Social Contexts of Modern Antisemitism, Current Research on Antisemitism*. Berlin/ New York: Walter de Gruyter.

FRA, European Union Agency for Fundamental Rights (2013). *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*. Wien: FRA.

FRA, European Union Agency for Fundamental Rights (2018). *Experiences and perceptions of antisemitism. Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*. Wien: FRA.

FRA, European Union Agency for Fundamental Rights (2024). *Jewish people's experiences and perceptions of antisemitism. EU survey of Jewish people*. Wien: FRA.

Grand, S. och Salberg, J. (2021). Trans-generational transmission of trauma. I: Hamburger, A. m.fl. (red.), *Social trauma—An interdisciplinary textbook*. Springer Nature.

Hagerlid, M. och Granström, G. (2023). Hate Crime Investigation and Sentencing in Sweden: What Have We Learned in the Past 20 Years? *European Journal on Criminal Policy and Research*.
<https://doi.org/10.1007/s10610-023-09563-9>

Hirschberger, G. (2018). Collective trauma and the social construction of meaning. *Frontiers in Psychology*, 9, 1441.

Hirsh, D. (2007). *Anti-zionism and antisemitism: Cosmopolitan reflections*. Working Paper No. 1940-610X, Institute for the Study of Global Antisemitism and Policy. New York.

Iganski, P. (2013). 'Antisemitism' and anti-Jewish hatred: conceptual, political and legal challenges. I: Philipps, C. och Webster, C. (red.), *New directions in race, ethnicity and crime*. New York: Routledge.

Iganski, P. och Lagou, S. (2014). The personal injuries of "hate crime". I: Hall, N. m.fl. (red.), *The Routledge international handbook on hate crime*. Abingdon: Routledge.

Iganski, P. och Sweiry, A. (2016). How 'hate' hurts globally. I: Schweppe, J. och Walters M.A. (red.), *The Globalization of Hate*. Oxford University Press.

Infostat (2023). *Antisemitism i Sverige i sällvågorna av sjunde oktober*. Judiska Centralrådet 20 november 2023.

Justitiedepartementet (2024). *Uppdrag att ta fram kunskap om den judiska minoritetens utsatthet för antisemitism*. Regeringskansliet. Diarienummer: ju2004/00825.

Katzin, M. och Rudberg, P. (2024). Konsekvenser av den 7 oktober för judar i Sverige: tankar, emotioner och reflektioner. I: Mattsson, C., Andersson Malmros, R. och Sager, M. (red.), *Antisemitism i Sverige efter den 7*

oktober. *Upplevelser och konsekvenser*. Segerstedtinstitutet, Rapport 13. Göteborgs universitet.

Katzin, M (2021). *Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap. En rapport om antisemitism och det judiska minoritetskapet i Malmös förskolor, skolor, gymnasier och vuxenutbildning*. Malmö stad.

Kite, M. E. och Whitley, B. E. (2016). *Psychology of prejudice and discrimination*. 3:e uppl. New York: Routledge.

Kvist Geverts, K. (2008). Fader Byråkratius rädsla för antisemitism. Attityder mot judiska flyktingar inom Socialstyrelsens utlänningsbyrå. I: Andersson, L. M. och Kvist Geverts, K. (red.), *En problematisk relation? Flyktingpolitik och judiska flyktingar i Sverige 1920–1950*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensia.

Lantz, B., Wenger, M. R. och Mills, J. M. (2024). The individual impacts of hate crime. I: Hawdon, J. och Costello, M. (red.), *Research Handbook on Hate and Hate Crimes in Society*. Edward Elgar Publishing.

Lehrner, A. och Yehuda, R. (2018). Cultural trauma and epigenetic inheritance. *Development and Psychopathology*, 30(5), 1763–1777.

Lundgren, L. och Fransson, S. (2025). *Hot och Risker i Trossamfund: en nationell kartläggning av lokala församlingars utsatthet och sårbarhet för brott och andra risker*. Stockholm: Myndigheten för stöd till trossamfund.

Löw, H. (2004). *Nazismen i Sverige 1924–1979: pionjärerna, partierna, propagandan*. Stockholm: Ordfront förlag.

Löw, H. (2016). *Nazismen i Sverige 2000–2014*. Stockholm: Ordfront förlag.

Löw, H. (2019). Det finns antisemitism – men inga antisemiter. Antijudiska diskurser i Sverige efter 1945. I: Anderson, M. och Kvist Geverts, K. (red.), *Tankar i ”judefrågan”. Nedslag i den svenska antisemitismens historia (under utgivning)*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensia, Uppsala universitet.

Mattsson, C. Andersson Malmros, R. och Sager, M. (2024). Introduktion. I: Mattsson, C. Andersson Malmros, R. och Sager, M. (red.), *Antisemitism i Sverige efter den 7 oktober. Upplevelser och konsekvenser*. Segerstedtinstitutet, Rapport 13. Göteborgs universitet.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2021). *Konspirationsteorier och covid-19: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning*. Publikationsnummer MSB1745. Nedladdad 2025-01-10
<https://www.msb.se/contentassets/555542e57381475cb26d6862dc7a543a/msb-studie.pdf>

Myndigheten för stöd till trossamfund (2025). *Redovisning av uppdrag att genomföra insatser för att stärka trossamfunds säkerhet*. Dnr: SST 2023-000269.

Paterson, J. L., Walters, M. A. och Brown, R. (2019). 'Your pain is my pain': examining the community impacts of Islamophobic hate crimes. I: Zempi, I. och Awan, I. (red.), *The Routledge International Handbook of Islamophobia*. Routledge.

Perry, B. (2014). Exploring the community impacts of hate crime. I: Hall, N. m.fl. (red.), *The Routledge international handbook on hate crime*. Abingdon: Routledge.

Persson, A. (2024). Antisemitism, gråzon eller legitim kritik av Israel: Var går gränserna? I: Mattsson, C., Andersson Malmros, R. och Sager, M. (red.), *Antisemitism i Sverige efter den 7 oktober. Upplevelser och konsekvenser*. Segerstedtinstitutet, Rapport 13. Göteborgs universitet.

Pistone, I. och Rudberg, P. (2024). Judiskt liv på sociala medier före och efter den 7 oktober: en fallstudie av en judisk ungdomsorganisation. I: Mattsson, C., Andersson Malmros, R. och Sager, M. (red.), *Antisemitism i Sverige efter den 7 oktober. Upplevelser och konsekvenser*. Segerstedtinstitutet, Rapport 13. Göteborgs universitet.

Polismyndigheten (2017). *Granskning av polisens arbete med hatbrott*. Internrevisionen. Dnr A441.701/2016. Polismyndigheten.

Polismyndigheten. (2022). *Hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Delredovisning 2*. Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2023). *Hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Slutredovisning*. Polismyndigheten.

Regeringskansliet (2016). *Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*. Ku2016/02629/DISK.

- Regeringskansliet (2022). *Åtgärdsprogram mot antisemitism*. Arbetsmarknadsdepartementet. Regeringskansliet. Publicerad 4 juli 2022.
- Regeringskansliet (2024a). *Handlingsplan mot rasism och hatbrott*. Arbetsmarknadsdepartementet. Regeringskansliet. Publicerad 13 december 2024.
- Regeringskansliet (2024b). *Arbetet mot antisemitism. Utdrag ur regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott*. Regeringskansliet. Publicerat 13 december 2024.
- Shani, M., Gerber, J. och Herb, M. (2024). *October 7, One Year Later: Resilience and Coping Among Jews in Germany Amid Rising Antisemitism and Collective Trauma*. Preliminary report, Department of Developmental Psychology, Institute for Psychology Osnabrück University.
- Somasundaram, D. (2014). Addressing collective trauma: Conceptualisations and interventions. *Intervention Journal of Mental Health and Psychosocial Support in Conflict Affected Areas*, 12(4), s.43-60.
- SOU (2024). Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. SOU 2024:3, Statens offentliga utredningar.
- Svanberg, I. och Tydén, M. (2005). *Tusen år av invandring: en svensk kulturhistoria*. Stockholm: Dialogos.
- Säkerhetspolisen (2019). *Säkerhetspolisen. Årsbok 2019*. Nedladdad 2025-01-27.
<https://sakerhetspolisen.se/download/18.310a187117da376c6603190/1637581422822/Arsbok2019.pdf>
- Valentin, H. (1962). *Antisemitismen: historisk verklighet och psykologisk bakgrund*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Wagrell, K. (2022). *Antisemitismen i Stockholms skolor. En rapport om skolpersonal och elevers upplevelser och tankar kring antisemitiska uttryck i sin skolmiljö*. Stockholms stad.
- Wigerfelt, B. och Wigerfelt, A. (2015). Antisemitiska och antiromska hatbrott i Sverige – erfarenheter, konsekvenser och hantering av utsatthet. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 22(3), 265–282.

Wigerfelt, B. och Wigerfelt, A. (2016). Media Images and Experiences of Being a Jew in the Swedish City of Malmö. *SAGE Open*, 6(1), 1–14.

Wigerfelt, B. och Wigerfelt, A. (2017). *Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv, en kunskapsöversikt*. Rapport 2017:2. Stockholm: Delmi.

Zhang, W., Zhai, J. och Wu, W. (2024). Review and Discussion on the Antecedent Variables and Significance of Degree of Fear of Crime. *Open Journal of Social Sciences*, 12, 297–333.

Åklagarmyndigheten (2022). *Hatbrott. Rättslig vägledning*. RÄV 2022:11. Åklagarmyndigheten: Utvecklingscentrum Malmö.

Österberg, O. (2023). *Okunskap, myter och rädsla. Den svenska allmänhetens förklaringar till fördomar och fientlighet mot judar som grupp*. Stockholm: Forum för levande historia.

Antisemitiska hatbrott är sådana brott som grundar sig i fördomar och fientlighet mot judar och judendom.

Rapporten ger en bild av judiska församlingars och organisationers erfarenheter av antisemitiska hatbrott och annan antisemitism och de konsekvenser det medför. Representanter för de judiska församlingarna och organisationerna beskriver sin upplevelse av utsatthet och otrygghet, samt hur situationen har förändrats sedan terrorattacken i Israel den 7 oktober 2023.

Rapporten vänder sig i första hand till regeringen, men även till rättsväsendets aktörer och andra med intresse för ämnet.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, registrator@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1262